

Azərbaycan Respublikası
Mədəniyyət və Turizm Nazirliyi

F. Köçərli adına
Respublika Uşaq Kitabxanası

Azərbaycan folklorunun vurğunu Firidun bəy Köçərli

Firidun bəy Köçərlinin 155 illik yubileyi münasibətilə mərkəzi kitabxanaların uşaq şöbələri, MKS-nin şəhər, qəsəbə, kənd kitabxana filialları üçün hazırlanmış metodik vəsait

Bakı - 2018

Tərtibçi:

**Ruhiyy  Məmmədli
Sevil  hm dova**

Redaktor:

Könül Ađazad 

**İxtisas redaktoru v 
buraxılıŖa məsul:**

Ŗ hla Qəmbərova
 m kdar Mədəniyyət iŖ isi

Azərbaycan folklorunun vurđunu Firidun bəy K  erli:
Firidun bəy K  erlinin 155 illik yubileyi münasibətilə mərkəzi kitabxanaların uŖaq Ŗ b ləri, MKS-nin Ŗ h r, qəsəbə, kənd kitabxana filialları  c n hazırlanmıŖ metodik vəsait / Azərbaycan Respublikası Mədəniyyət və Turizm Nazirliyi, F. K  erli ad.Respublika UŖaq Kitabxanası ; t rt.ed. R. Məmmədli ; ixt.red. v  burax.məsul Ŗ. Qəmbərova ; red. K. Ađazad . - Bakı : F. K  erli ad.Respublika UŖaq Kitabxanası, 2018. - 69 s.

 F. K  erli adına Respublika UŖaq Kitabxanası, 2018

Tərtibçidən

Firidun bəy Köçərli Azərbaycanın tanınmış ədəbiyyatşünası, pedaqoq və publisistidir. Onu böyüklü, kiçikli hamı sevir. Mütəxəssislərin də təsdiqlədikləri kimi folklorşünaslığın yaranması şifahi xalq ədəbiyyatının toplanması, sistemləşdirilib nəşr olunmasında Firidun bəy Köçərlinin böyük xidmətləri olmuşdur. Bu şəxs ədəbiyyat tariximizi yazmaqla bütün keçmişimizi dirilti, şairlərimizin ülvi ruhlarını canlandırdı. O, Azərbaycan ədəbi dilinin saflığı uğrunda daim mübarizə aparmışdır. Bəli, Firidun bəy Azərbaycan folklorunun vurğunu idi və hesab edirdi ki, xalqımız yalnız böyük keçmişindən, soyundan-kökündən bəhrələnərək xoşbəxt gələcək qura bilər. Odur ki, bir maarifçi kimi xalqın savadlanması yolunda əlindən gələni edirdi. O hesab edirdi ki, xalqın müdrikiyyətinin, sevinc və kədərini, adət-ənənələrinin, parlaq şəkildə əks olunduğu bu nağıllar, uşaq oyunları, tapmacalar, atalar sözləri, məsəllər, yanılmaclar, bayatılar, laylalar, oxşamalar millətin yoluna işıq salan əbədi mayakdır. “Balalara hədiyyə” o dövrdə Azərbaycan uşaq ədəbiyyatının inkişafında böyük hadisə idi. Bir çox yazıçı və şairlərimiz Firidun bəyin sevə-sevə topladığı bu folklor incilərindən ruhlanaraq, sizlər üçün gözəl-gözəl əsərlər yaradıblar. Abdulla Şaiq, Seyid Hüseyn, Fərhad Ağazadə, Eynəli bəy Sultanov kimi mütərəqqi ziyalılar kitabdan “vətən qoxusunun, dağların ətrinin gəldiyini” yazır, onu “milli duyğularımızı oyadan”, “keçmişimizi, özümüzü özümüzlə tanıdan” gözəl töhfə kimi qiymətləndirirdi. Onun uşaqlar üçün yazdığı “Balalara hədiyyə” kitabı Azərbaycanın ən dəyərli sərvətlərindəndir. Müəllif bu kitabda ən çox şifahi xalq ədəbiyyatı nümunələrindən istifadə etmişdir. Firidun bəy Köçərlinin fikrincə, uşaq dünyası çox zəngindir. Uşaqlarda poetik duyum çox güclüdür. Onların təfəkkürü yazıçı

təfəkkürünə uyğundur. Uşaq ədəbiyyatı böyüməkdə olan nəslin tərbiyəsində böyük əhəmiyyətə malikdir. Yüksək səviyyəli uşaq əsərlərinin yazılmasına həmişə böyük ehtiyac olub. Uşaqlar üçün yazılan əsərlərdə müasir dövrün nəbzi tutulmalı, coşqun və qaynar həyatımız öz bədii inikasını tapmalıdır. Bu uşaq yazıçılarını düşündürən aktual problemdir. Müasir dövrün indiki mərhələsində xalqımıza kamil, şüurca yetkin insanlar daha çox lazımdır. Belə insanların yetişdirilməsində uşaq ədəbiyyatının misilsiz əhəmiyyəti vardır. Məhz elə buna görə də uşaq ədəbiyyatının ideya-bədii səviyyəsinin yüksəldilməsinə həmişə qayğı göstərilməlidir. Firidun bəy Köçərli uşaq dünyası nəsr sahəsində səmərəli xidmət göstərən ədiblərimizdəndir. Onun yaratdığı əsərlərə həmişə ehtiyac vardır. Qeyd edim ki, 1965-ci il yanvarın 1-dən Mədəniyyət Nazirliyinin qərarı ilə kitabxanamız Firidun bəy Köçərlinin adını daşıyır. F. Köçərli adına Respublika Uşaq Kitabxanası olaraq bu sahədə üzərimizə çox mühüm vəzifələr düşür. Bizim ən ümdə vəzifəmiz böyük ədibimizi oxucularımıza tanıtmmaq, onun dəyərli əsərlərini onlara sevdirməkdir. Çünki ulu öndər Heydər Əliyevin söylədiyi kimi kitabxana məbədgahdır, hər bir ziyalının yolu bu məbədgahdan keçir. Balacaları vətənpərvərlik, humanizm, düşməyə nifrət, beynəlmiləçilik ruhunda tərbiyə etmək üçün biz kitabxanaçılar çox çalışmalıyıq. Biz inanırıq ki, illər ötsə də hər dəfə uşaq ədəbiyyatından söz düşəndə uşaqların da, böyüklərin də sevimlisi Firidun bəy Köçərli hörmətlə anılacaq, yada düşəcək. Bu il sevimli ədibimizin 155 illik yubileyi qeyd olunacaq. Yubileylə əlaqədar hazırlanmış “Azərbaycan folklorunun vurğunu Firidun bəy Köçərli” adlı metodik vəsaiti təqdim edirik.

I. Həyatı və yaradıcılığı

Azərbaycan ədəbiyyatşünaslığı və pedaqoji fikir tarixində məşhur Azərbaycan alimi, tənqidçi və pedaqoqu kimi dəyərləndirilən F. Köçərli tərəqqipərvər elm və ədəbiyyat xadimləri sırasında xüsusi yer tutan şəxsiyyətlərdəndir. Firidun bəy Köçərli 1863-cü il yanvarın 26-da Azərbaycanın gözəl guşəsi olan Şuşa şəhərində anadan olmuşdur. Tarixi hadisələr və gözəl ənənələrlə zəngin səfalı Şuşa şəhərində Firidun bəy Köçərlinin doğulduğu illərdə müəyyən bir oyanma və canlanma özünü göstərirdi. Firidun bəy Köçərli burada Mirzə Kərim Münşizadənin ibtidai məktəbini bitirdikdən sonra atasının arzusu ilə rus məktəbində təhsil alıb, Qori müəllimlər seminariyasında təhsilini (1880-1885) davam etdirmişdir. Firidun bəy Köçərli seminariyanı bitirdikdən sonra pedaqoji fəaliyyətə İrəvan gimnaziyasında müəllim kimi başlamış, sonra Qori Müəllimlər Seminariyasının Azərbaycan şöbəsində müvəqqəti təlimatçı kimi (1910-1918) çalışmışdır. Onun təşəbbüsü ilə seminariyanın Azərbaycan şöbəsi Azərbaycana – Qazax şəhərinə köçürülmüşdür. O, burada açılmış Qazax müəllimlər seminariyasının müdiri vəzifəsində (1918-1920) işləmişdir. Firidun bəy Köçərli ədəbi-ictimai fəaliyyətə İrəvan gimnaziyasında çalışdığı illərdən başlamış, ilk məqalələri bu dövrdə işıq üzü görmüşdür. Həmin illərdə Firidun bəy Köçərli “Azərbaycan tatarlarının ədəbiyyatı” adlı ilk iri həcmli əsərini qələmə almışdır. Zaqafqaziya müəllimlər seminariyasında işlədiyi illərdə “Azərbaycan türk ədəbiyyatı” əsərini (1908) bitirmişdir. Lakin bu əsər sovet hakimiyyəti illərində Bakıda “Azərbaycan ədəbiyyatı tarixi materialları” (iki cilddə) adı ilə (1925-1926) nəşr edilmişdir. Burada XVIII - XIX əsr Azərbaycan ədəbiyyatının ilk geniş elmi şərhı verilmişdir. Əfsuslar olsun ki, əsərin XX əsr ədəbiyyatından bəhs edən hissəsi itmişdir. Zaqafqaziyanın dövrü mətbuatında onun rus, gürcü və Azərbaycan klassik yazıcıları haqqında saysız-hesabsız ədəbi oçerkləri, məqalələri çıxmışdır. Firidun bəy Köçərli

burada ictimai haqsızlığa, dini fanatizmə, cəhalətə qarşı çıxmış, maarif, mədəniyyət, tarix, iqtisadiyyat və pedaqogika problemlərinə toxunmuşdur. “Balalara hədiyyə”, “Seçilmiş əsərləri” (1963), “Azərbaycan ədəbiyyatı tarixi materialları” (1978) kütləvi tirajla nəşr olunmuşdur. O, “Təlimi Sokrat” kitabını, klassik rus və gürcü ədəbiyyatından nümunələri azərbaycan dilinə, M. F. Axundzadənin “Aldanmış kəvakib” povestini rus dilinə tərcümə etmişdir.

Firidun bəy Köçərli Sovet hakimiyyətinin ilk aylarında repressiyaya məruz qalmışdır. 1920-ci il iyunun 2-də Gəncədə həbs olunmuş, həmin ayın 21-də güllələnmişdir.

Firidun bəy Köçərlinin fəaliyyətə başladığı XIX əsrin 80-ci illəri Azərbaycan millətinin təşəkkül etdiyi, milli şüurunun getdikcə qüvvətləndiyi bir dövr idi. XIX əsrin ikinci yarısında Azərbaycanda bəzi elmlər, realist dramaturgiya, nəsr və nəzm inkişaf edir, ədəbiyyat ideyaca zənginləşir, Azərbaycan milli teatrının əsası qoyulurdu. Bir sıra şəhərlərdə əvvəlcə rus dilində, sonralar isə yerli dillərdə qəzetlər, kitablar və jurnallar nəşr edilirdi.

Firidun bəy Köçərlinin “Татарский комедии” silsilə məqalələri bu ideyanın ilk, nisbətən konkret və məhdud ifadəsi olsa da, onun gələcək “Литература азербайджанских татар” və “Azərbaycan türklərinin ədəbiyyatı” əsərləri üçün təməl daşları idi. Bundan başqa, Firidun bəy Köçərli ədəbi şəxsiyyətlər, bədii əsərlər, dərslik və tərcümələr haqqında, sülh və xalqlar dostluğu, qadın azadlığı, habelə məişət mövzularında bir sıra maraqlı məqalələr yazmışdır.

Firidun bəy Köçərli belə bir həqiqəti təsdiqləyirdi ki, “Bir qövüm və tayfa elmsiz və mərifətsiz olsa, bir o qədər ədəbiyyatı zəif və biməzmun olacaqdır... Xalqın sərvət və dövləti, şən və şövkəti artdıqca, onun dili dəxi haman qərar üzrə tərəqqi və vüsət tapır və bir məqama çatır ki, millət qisim-qisim nağıl və hekayələr düzməyə, sinədən sözlər və mahnılar toxumağa başlayır”.

Firidun bəy Kəçərli M. F. Axundzadə və M. Şaxtaxtinskidən sonra Azərbaycan mədəniyyətinin inkişafı naminə əlifba islahatı aparılması yolunda çalışan xadimlərdəndir. Azərbaycan dilini başqa dillərin zərərli təsirindən qorumaq üçün F. Kəçərli, Y.V.Çəmənəminli, Ü.Hacıbəyli, Ö.F.Nemanzadə və başqa mütərəqqi ziyalılardan ibarət olan cəbhə yaradıldı. Bu cəbhənin işi Azərbaycan ədəbi dilini canlı xalq dilinə getdikcə daha artıq yaxınlaşdırmaq, inkişaf etdirmək idi. Onlar dili millətin əvəzsiz sərvəti hesab edirdilər. Firidun bəy Kəçərli “Azərbaycan ədəbiyyatı” əsərində məşhur rus pedaqoqu K.D.Uşinskinin aşağıdakı sözlərini misal gətirmişdi: “Madam ki, bir millətin özünəməxsus ana dilisi xarici dillərin təqəllüb və təsəllütündən salamat qalıbdır, o millət özü də salamatdır”.

Firidun bəy Kəçərli Azərbaycan folklorşünaslığında da xüsusi xidmətləri olan şəxsiyyətlərdəndir. Mütəxəssislərin də təsdiqlədikləri kimi folklorşünaslığın yaranması şifahi xalq ədəbiyyatının toplanması, sistemləşdirilib nəşr olunması ilə bilavasitə bağlıdır. Bu sahədə Kəçərlinin özünəməxsus yeri vardır. Firidun bəy Kəçərli “bizim fazil və həkim bir şairimiz” adlandırdığı Nizaminin əsərlərini azərbaycancaya açıq dildə tərcümə edib, milli ədəbiyyatımızı dövlətləndirməyi, fars dilini yaxşı bilən şairlərimizin baş vəzifələrindən biri hesab edirdi. O deyirdi ki, “insaf deyil ki, onun möcüzəmə kəlamları Avropa dillərinə tərcümə olunub intişar tapsın, bizlər isə onu öz dilimizdə mütaliə edib feyzyab olmaqdan məhrum qalaq”. Firidun bəy Kəçərli Azərbaycan ədəbiyyatının öz təcrübəsinə, onun zəngin ənənələrinə istinad edərək realizm nəzəriyyəsini daha da inkişaf etdirirdi.

Azərbaycan ədəbiyyatı tarixinin yorulmaz və vətənpərvər tədqiqatçısı Firidun bəy Kəçərli bir ədəbiyyatşünas kimi araşdırmalarına folklor nümunələrini yazıya almaqla başlamışdır. Qədim musiqi mədəniyyətimizin beşiyi olan Şuşada dünyaya göz açmış Firidun bəy Kəçərli el sənətini dərin vətəndaşlıq hissi ilə sevərək qədrini bilmiş, şifahi

ədəbiyyatın itib-batmaması və unudulmaması üçün qorumağı vacib hesab etmişdir. Bunun üçün böyük maarifçi-pedaqoq və ədəbiyyatşünas toplayıcılıq işinə başlamış, Aşıq Valehin şeirlərinin, o cümlədən onun məşhur vücudnaməsinin, xalq bayatılarının, uşaq folkloru incilərinin bir qismini dövrü mətbuatda çap etdirmişdir.

Şifahi xalq ədəbiyyatının növ və janr zənginliyini aşkarlayan görkəmli ədəbiyyatşünas alim qeyd edib ki, keçmişdə şən və qüvvət sahibi olan türk milləti öz məişətinə, ayin və adətinə dair yaratdığı nağıl və hekayələr, gözəl mənzumələr, hikmətamiz məsəllər, atalar sözləri, nazik mənalı müəmma və tapmacalar, körpələrin qəlbini açan düzgülər və yanıltmaclar, heyvanat qisminə məxsus sayaçı sözləri unudulmaqdadır. Böyük maarifpərvər bu unudulmaq təhlükəsini duyaraq folklorumuzu toplamağa başlamışdı. O dövrlərdə məktəblərdə çalışan soydaşlarına yazdığı məktublarda toxunduğu məsələyə bir daha qayıdaraq göstərirdi: “O millət ki, öz tarixini, dolanacağını, vətəninə və dilini sevir – bu qisim əsərləri kəməli şövq və diqqətlə cəm edib sərmayə kimi saxlayır və uşaqların ilk təlim-tərbiyəsini onları öyrətməklə başlayır”.

Firidun bəy Köçərli gənc nəsli düzgün tərbiyə etmək, onda vətənə, xalqa, ana dilinə məhəbbət duyğuları oyatmaq üçün uşaqları hələ kiçik yaşlarından şifahi ədəbiyyat nümunələri ilə tanış etməyi ilkin tərbiyə üsullarından sayır və bunu valideynlərə məsləhət görürdü. Heç təsadüf deyil ki, o çap etdirdiyi şifahi xalq ədəbiyyatı nümunələri kitabına bu baxımdan çox mənalı olan “Balalara hədiyyə” adı vermişdir.

Firidun bəy Köçərli 1908-ci ildə “Balalara hədiyyə” kitabçasını çap etdirir. Bu əsərlər minlərlə oxucular tərəfindən rəğbətlə qarşılır. “Balalara hədiyyə” haqqında Əli Sultanov yazırdı ki, “bu kitabdən vətən qoxusu, dağların ətri, köçərilərin tüstüsü gəlir”. Kazımoğluya görə, “bu kitabdakı nağıl və hekayələr azərbaycanlıların ata-babadan qalma düzgü və tapmacaları, misal və nəğmələri bizi keçmişimizlə aşına edir,

bizi kəndimizə tanıtdırır və keçmişimizə qarşı bizdə milli bir duyğu oyandırır”.

Abdulla Şaiq belə hesab edirdi ki, “Bizim el ədəbiyyatımız o qədər vüsətlidir ki, onu yazmaqla qurtaracaq şeylərdən deyil. Millətimizin istedad və məharəti – fitrilərinə və əhvali-ruhiyyəsinə aşına olmaq istəyənlər möhtərəm Firidun bəy Köçərlinin “Balalara hədiyyə” kitabçasından istifadə edə bilirlər. O, camaatımızın arasındakı nağıl, məsəl, tapmaca və şeirləri bir yerə toplamaqla körpələrimizə böyük hədiyyə etmişdir. Böyük adamların ürəklərinin açılmasına isə səbəb bu olacaqdır ki, onlar mütalifə əsnasında öz uşaqlıq vaxtlarını ixtiyarsız xatırlarına gətirəcəklər. Bu isə qəlbi şad etmək özlüyündə bir xidmətdir.” Xalq qarşısında tarixi xidmətinin ifadəsi olan “Balalara hədiyyə” 1912-ci ildə Orucov qardaşlarının mətbəəsində çapdan buraxılmışdı. Kitab əldən-ələ gəzirdi. Firidun bəy Köçərli şifahi ədəbiyyatın tədrisinin təlimi, tərbiyəvi əhəmiyyəti, el ədəbiyyatının bədii-estetik dəyəri barədə çox gözəl fikirlər söyləmişdir. O, ağızda söylənən nağıl, hekayətlərdən, cürbəcür milli nəğmələrdən, aşıq sözlərindən, məsəllərdən, tapmacalardan, yanılmaclardan, ağıcı sözlərindən, bayatılardan ibarət olan el ədəbiyyatını cəmləşdirib çapa verməyi, itib-batmaqdan qorumağı müasiri olan ziyalıların başlıca vəzifəsi sayırdı. Deməli, Firidun bəy Köçərli ədəbiyyatın öyrədilməsində məhz folklor materialları ilə başlamağı zəruri hesab edirdi. Bu təbii idi, çünki folklor söz sənətinin başlanğıcıdır, şagirdlər bunlarla hələ ailədə ikən tanış olur, məişətdə daim eşidirlər. Tarixi keçmişini, dilini, vətəninə sevən inkişaf etmiş millətlər öz şifahi xalq ədəbiyyatı nümunələrini qiymətli sərmayə kimi saxlayırlar.

Atalar sözləri və məsəllərin xalqın tarixi təcrübəsi və həyatı ilə bağlı yarandığını qeyd edən ədəbiyyatşünas nağılların çoxunun şadlıq ilə qurtardığını, qəhrəmanların bəla və müsibətlərə düçar olduqlarını, ağ div və əjdahalarla qarışlaşdıqlarını göstərən, epik folklor nümunələrinin

poetikasına yığcam şəkildə toxunmuşdu. Uşaq ədəbiyyatı böyüməkdə olan nəslin tərbiyəsində böyük əhəmiyyətə malikdir. Balaları vətənpərvərlik, humanizm, düşməyə nifrət, beynəlmiləçilik ruhunda tərbiyə etmək üçün yüksək səviyyəli uşaq əsərlərinin yazılmasına həmişə böyük ehtiyac olub. Uşaqları elm öyrənməyə, məktəbə getməyə həvəsləndirmək işində Firidun bəy Köçərlinin böyük xidmətləri var. Firidun bəy Köçərlinin “Balalara hədiyyə” kitabından “Oğlum” şeiri buna misaldır.

Ay afərin gül oğlum,
Gül oğlum, sünbül oğlum.
Oğlum, oğlum, naz oğlum,
Dərsindən qalmaz oğlum.
Qələmini al ələ,
Yaxşı-yaxşı yaz, oğlum.
Oğlum gedər məktəbə,
Oxur, çatar mətləbə.
Dərsin oxur rəvanlar,
Nə oxuyubdur, danışar...

Firidun bəy Köçərlinin bu şeiri yazmaqda məqsədi nəsihət verici sözləri ilə küçədə qaçmaq, uşaqlarla savaşımaq, heyvanlara daş atmaq, quşları incitmək kimi əməlləri etməməyi şirin bir dildə balaca oxucusuna çatdırmaqdır. Uşaqlar üçün yazılan əsərlərdə müasir dövrün nəbzi tutulmalı, coşqun və qaynar həyatımız öz bədii inikasını tapmalıdır. Bu uşaq yazıçılarını düşündürən aktual problemdir. Firidun bəy Köçərlinin folklorşünaslıq baxımından maraq doğuran fikirləri arasında nağıllarda heyvanat qisminin insana mənsub olan xasiyyətlərini ümumiləşdirib dəqiq səciyyələndirməsidir.

“Balalara hədiyyə” kitabı Azərbaycan folklorunun ilk antologiyası idi. Bu kitab indi də uşaqlar üçün maraqlıdır, əzizdir. “Balalara hədiyyə” uşaqların fikrini aydınlaşdıran, xəyalını qanadlandıran, uşaqlara həyat və təbiət haqqında məlumat verən qiymətli bir inci xəzinəsidir. Dövrünün ədəbi

hadisələrini diqqətlə izləyən Firidun bəy Köçərli ədəbiyyatda xəlqiliyin və demokratik meyllərin inkişaf etdirilməsi üçün ciddi səy göstərmiş, realizmin yorulmaz təbliğatçısı olmuşdur. Onun C. Məmədquluzadə, M. Ə. Sabir, Ə. Haqverdiyev, N. Nərimanov kimi sənətkarların əsərləri və “Molla Nəsrəddin” jurnalı haqqında söyədiyi fikirlər tədqiqat nöqtəyi-nəzərindən çox qiymətli və maraqlıdır. Firidun bəy Köçərli Azərbaycan ədəbiyyatşünaslığı tarixində ilk dəfə olaraq XX əsrə qədərki ədib və şairlərin böyük əksəriyyətini əhatə edən ədəbiyyat tarixini yazmağa təşəbbüs göstərmişdir. “Materiallar” da yüz iyirmi doqquz şairin ədəbi irsi və onlardan böyük bir qisminin ilk dəfə olaraq tərcümeyi-halı verilmiş, əsərləri haqqında orijinal fikirlər söylənmişdir. Firidun bəy Köçərlinin ədəbiyyatımızın M. Füzuli, S. Ə. Şirvani, M. P. Vaqif, M. F. Axundov, Q. Zakir kimi görkəmli simalarının yaradıcılığına həsr edilmiş tədqiqatı onun Azərbaycan ədəbiyyatına çox gözəl aşına olduğunu göstərir. Azərbaycan şairlərinin tərcümeyi-hallarına dair ilk geniş məlumat, ədəbiyyatımızın və mədəniyyətimizin fəxri olan böyük M. F. Axundzadə haqqında birinci kitab Firidun bəy Köçərli qələminin məhsuludur. Firidun bəy Köçərlinin həm tənqidi məqalələrində, həm də tədqiqatçılıq fəaliyyətində bariz şəkildə nəzərə çarpan xüsusiyyətlərdən biri və demək olar ki, ən başlıcası onun müasirlik probleminin ön plana çəkməsidir. Məşhur yazıçı-alim Mir Cəlal Paşayev onun xidmətlərini nəzərə alaraq demişdir ki, bir institutun görə bilmədiyi işi F. Köçərli təkbaşına görmüşdür. Bu görkəmli maarifçi iyirmi ildən çox Qoridə, on il İrəvan gimnaziyasında, iki ilə yaxın Qazax seminariyasında azərbaycanlı gənclərin təlim-tərbiyəsi ilə məşğul olmuş və “Azərbaycan ədəbiyyatı” kimi çox sanballı elmi əsər yazmışdır. Firidun bəy Köçərlinin dilə dair görüşlərində mətbuat dili məsələləri də mühüm yer tuturdu. Ümumiyyətlə, ədəbi-bədii dildə olduğu kimi, burada da onun ardıcılıqla müdafiə və təbliğ etdiyi fikir mətbuatın xalq dilinə yaxın, aydın, sadə, anlaşılıqlı bir dildə olması tələbi idi. F. Köçərli

müasir ziyalılara və tələbələrinə Azərbaycan dilini yaxşı bilmək, bu dilin canlı üslubunda yazıb yaratmaq üçün M. P. Vaqif, M. V. Vidadi, H. Zərdabi, S. Ə. Şirvani, A. Bakıxanov, Q. Zakir, M. F. Axundzadə kimi yazıçıların əsərlərini oxuyub öyrənməyi məsləhət görürdü. O qeyd edirdi ki, “Vaqifin adını eşitməyən və şənində söylənən “Hər oxuyan Molla Pənah Vaqif olmaz” məsələni bilməyən yoxdur. Vaqifi belə şöhrətləndirən, əlbəttə, onun rəvan təbii, mövzun kəlamı və gözəl qafiyələri olubdur”, şairin əsərləri indi də dillər əzbəridir. Klassiklərin məziyyətini onların dilə ehtiram və məhəbbətində, söz ustaları olmalarında görən alim göstərirdi ki, “böyük ədiblərin yazısı həmişə açıq və sadə olur”. Firidun bəy Köçərlinin fikrincə, Mirzə Fətəli Axundzadənin, Qasım bəy Zakirin, Həsən bəy Məlikzadənin asari-qələmiyyələri bizim bu qövlümüzdə şahiddir. Rus ədəbiyyatını həm bir müəllim, həm tənqidçi, həm də tərcüməçi kimi öyrəniş təbliğ edən Firidun bəy Köçərlinin A.S. Puşkindən “Torçu və balıq”, M.Lermantovdan “Üç xurma ağacı”, A.P. Çexovdan “At ailəsi” kimi tərcümə əsərlərini ədəbi ictimaiyyət rəğbətlə qarşılamışdı. Bu tərcümələr ədəbiyyatımızı ideya cəhətdən daha da zənginləşdirmişdir. Onun M.F. Axundzadənin “Aldanmış kəvakib” povestini rus dilinə çevirməsi də çox yaxşı bir təşəbbüs idi. Rus ədəbiyyatının Azərbaycanda yayılması və təbliğində Firidun bəy Köçərli bir çox müasirlərindən öz işinin ardıcılığı ilə seçilirdi. Beləliklə, görkəmli ədəbiyyatşünas alim, tənqidçi və maarif xadimi Firidun bəy Köçərlinin elmi fəaliyyəti Azərbaycan tarixinin qiymətli səhifələrindən, onun “Azərbaycan ədəbiyyatı” monoqrafiyası isə milli ədəbiyyatşünaslığın yeni istiqamətində inkişafında böyük rol oynayan və özünün saysız-hesabsız müsbət, mütərəqqi cəhətləri ilə bu gün də əhəmiyyətini, tərəvətini itirməyən əsərlərdən biridir. Bəli, F. Köçərli sözü ilə işi düz gələn şəxsiyyətdir. Firidun bəy Köçərliyə görə, kamil şair və ağıllı ədib həqiqətdə o şair və o ədibdir ki, “öz millətinin dili ilə danışa, ürəyi ilə, hissi və ağılı ilə fikir edə. Çünki milləti haqq

və savaba irşad edən, şöhrət və hörmətə yetirən onlardır”. Çox təəssüflər olsun ki, 1920-ci ildə Azərbaycan Demokratik Cümhuriyyəti bolşevik-daşnaq qüvvələri tərəfindən süquta uğradılandan sonra başlanan faciə və məqsədli terror qurbanlarından biri Firidun bəy Köçərli olmuşdur. O, Gəncədə heç bir əsas olmadan güllələnmişdir. Bu hadisəni xalq şairi Mirvarid Dilbazi şeir dili ilə oxucusuna aşağıdakı şəkildə çatdırır:

Başına tuşlanan düşmən xəncəri
Xalqının qəlbinə tuşlandı sənin.
Bu müdhiş ölümün acı xəbəri
Sağalmaz dəridir bizim vətənin.

Sinəmiz ocaqdır, sönmür məşəli,
Yandıqca gur yanıb, yandırır bizi.
O xəncər vuranın qurusun əli!
İllər var göynədir ürəyimizi...

O müqəddəs qanın tökülən yerə
Ruhlar hər zaman səcdəyə gəlir...
Dözməyib şair də bu bəd xəbərə,
Gündə neçə dəfə dirilir, ölür.

Xalqımız böyük mütəffəkirimiz Firidun bəy Köçərliyi heç vaxt unutmayacaq.

II. Yubiley tədbirlərinin keçirilməsi

Bu il Azərbaycan ədəbiyyatının qüdrətli ədəbiyyatşünası, folklor tədqiqatçısı, sevimli pedaqoqumuz F. Köçərlinin anadan olmasının 155 ili tamam olur. Bu münasibətlə respublikanın bütün mədəniyyət müəssisələrində, həmçinin kitabxanalarda yubiley tədbirlərinin keçirilməsi nəzərdə tutulmuşdur. Kitabxanalarda bununla əlaqədar maraqlı tədbirlər keçirmək olar. İlk növbədə kitabxanada F. Köçərlinin 155 illik yubileyi münasibətilə **“Köçərlinin yaradıcılıq həftəsi”** nin keçirilməsi yaxşı olar. Bu tədbirdə azyaşlı, yuxarı sinif şagirdləri, ali təhsil müəssisələrinin müəllim və şagird kollektivi iştirak edə bilərlər. Tədbiri keçirmək üçün kitabxana bağçalarla, məktəblərlə, ali təhsil ocaqları ilə əməkdaşlıq etməlidir.

“Köçərlinin yaradıcılıq həftəsi” ərzində yuxarı yaş qrup oxucuları sevimli pedaqoqumuz Firidun bəy Köçərli haqqında maraqlı məruzələr hazırlayırlar. Ən yaxşı hazırlanmış məruzə müdiriyyət tərəfindən qiymətləndirilir. “Köçərlinin yaradıcılıq həftəsi”nin I gününü balaca oxucularımıza həsr edək. Yaxşı olar ki, həmin gün F. Köçərlinin “Balalara hədiyyə” kitabında olan nağıllar əsasında hazırlanmış ucadan oxu, səhərciklər təqdim olunsun, II günü “Balalara hədiyyə” kitabında verilmiş oyunlar oxucular arasında keçirilsin. III günü yubilyarla bağlı sual-cavab, test sorğuları keçirilsin. IV gün rəsm müsabiqəsi, şeir musiqisi, V gün isə yubilyara həsr olunmuş ədəbi-bədii gecə ilə “Köçərlinin yaradıcılıq həftəsi”nə yekun vurulsun. Qeyd edim ki, “Köçərli həftəsi”nin hər bir günündə kitabxanaçı tədbirdən sonra oxucuları yubilyara həsr olunmuş sərgiyə baxmağa və kitabxanaya ekskursiyaya dəvət etsə, daha yaxşı olar. Sərgidə F. Köçərlinin indiyə qədər çap olunmuş kitabları, onun haqqında şair və yazıçıların yazdığı əsərlərlə yanaşı, dövrü mətbuatda da yer alan materialların nümayişi nəzərdə tutulmuşdur. Sərgi müxtəlif başlıqlar altında keçirilə bilər. Məsələn: “Yorulmaz maarifçi Firidun bəy Köçərli”, “Qüdrətli

ədəbiyyatşünas, folklor tədqiqatçısı”, “Azadlıq aşığı”, “İlk folklor antologiyasının banisi”, “Firidun bəy Köçərli – 155”, “Tariximizin fəxri: F. Köçərli”, “Ədəbiyyatımızda yaşayan həyat”, “Ürəyi atəşli bir müəllim”, “Alimlərin alimi”, “Görkəmli ziyalı Firidun bəy Köçərli”, “Böyük maarifpərvər Firidun bəy Köçərli”, “İlk folklor antologiyasının naşiri”, “Qüdrətli ədəbiyyatşünas, folklor tədqiqatçısı”, “Azərbaycan folklorunun vurğunu Firidun bəy Köçərli”, “Firidun bəy Köçərli və türk dünyası”, “Ədəbiyyat tarixçiliyinin atası”, “Ədəbiyyat tarixçiliyi elminin banisi”, “Elm və irfan sahibi”, “Böyük maarifpərvər: Firidun bəy Köçərli”, “Görkəmli ədəbiyyatşünas alim” və s. İndi isə sərginin nümunəsini veririk.

Başlıq: İlk folklor antologiyasının banisi;

F. Köçərlinin portreti;

Görkəmli insanların F. Köçərli haqqında söylədikləri sitatlar;

Dövri mətbuatda çap olunan məqalələrin kartotekası;

Kitablarının nümayişi;

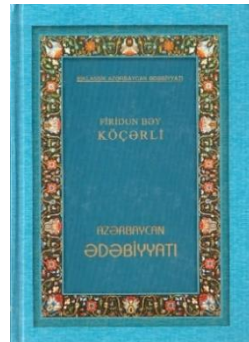
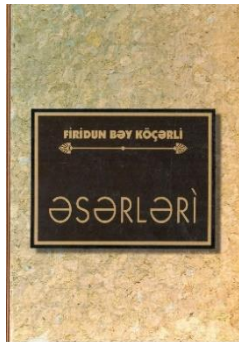
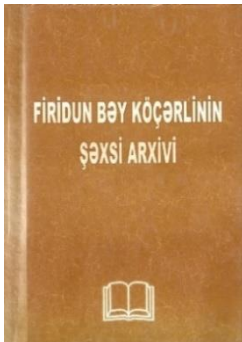
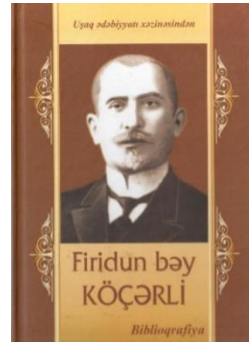
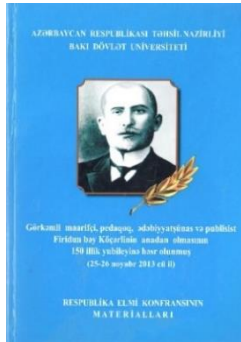
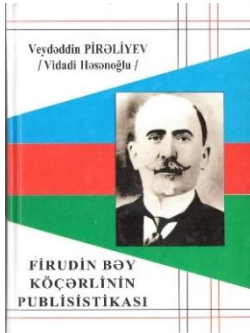
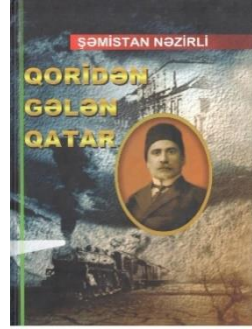
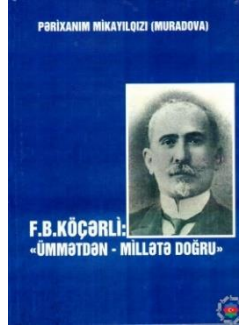
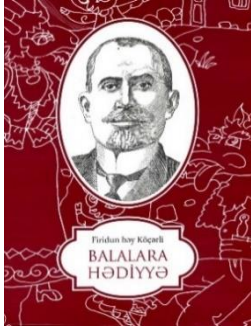
Şeir parçası;

F. Köçərlinin hikmətli sözləri;

F. Köçərli haqqında həyati və sənədli filmin nümayişi.

Kitab sərgisi

Görkəmli şəxsiyyətlərin Firidun bəy Köçərli haqqında söylədikləri fikirlər:

Firidun bəy Köçərli Azərbaycan ədəbiyyatının tarixi inkişaf yoluna dair qiymətli mənbə təşkil edən əsərlər yaratmış və çoxcəhətli zəngin fəaliyyəti ilə ictimai-mədəni fikrin təşəkkülünə mühüm töhfələr vermişdir. Ölkəmizdə təhsil sisteminin milli əsaslar üzərində qurulması prosesində onun maarifçi ziyalı kimi apardığı işlər böyük əhəmiyyətə malikdir.

İlham Əliyev,
Azərbaycan Respublikasının Prezidenti

Firidun bəy Köçərli Azərbaycan ədəbiyyatşünaslığı tarixində ilk dəfə olaraq ədib və şairlərimizin böyük əksəriyyətini əhatə edən ədəbiyyat tarixini yazmışdır. Bu əsərdə 129 şairin ədəbi irsi və onlardan böyük bir qisminin tərcümeyi-halı verilmiş, əsərləri haqqında orijinal fikirlər söyləmişdir. “Azərbaycan ədəbiyyatı” təkcə Firidun bəy Köçərlinin yaradıcılığında deyil, Azərbaycan ədəbiyyatşünaslıq elminin tarixində görkəmli yer tutur. Firidun bəy Köçərlinin həm tənqidi məqalələrində, həm də tədqiqatçılıq fəaliyyətində bariz şəkildə nəzərə çarpan xüsusiyyətlərdən ən başlıcası, onun müasirlik problemini həmişə diqqət mərkəzində saxlamasıdır.

Bəkir Nəbiyev,
akademik

Firidun bəy Köçərli mənim qəlbimdə həssas bir insan, qərəzsiz ədəbiyyatçı, yorulmaz bir maarifçi kimi əbədi iz buraxmışdır. Millətimizin istedad və məharəti – fitrilərinə və əhvali – ruhiyyəsinə aşına olmaq istəyənlər möhtərəm bəradərim Firidun bəy Köçərlinin tərif etdiyi “Balalara hədiyyə” kitabçasından istifadə edə bilərlər.

Abdulla Şaiq,
şair

Firidun bəy Köçərlinin ədəbiyyat tədqiqatı Azərbaycan ədəbiyyatşünaslığı üçün çox qiymətli və tarixi xidmətdir. Onun sayəsində qədim dövrün bir çox şairləri və əsərləri meydana çıxarılıb xalqa tanındılmışdır. Onun əsərləri uzun illər qədim ədəbiyyat tarixçiləri üçün mənbə və vəsait olmuşdur. Köçərlinin əsərləri yalnız ədəbiyyatı öyrənmək deyil, həm də qiymətləndirmək təşəbbüsünü irəli sürən əsər idi.

Mir Cəlal Paşayev,
yazıçı

Firidun bəy Köçərli ədəbiyyat tarixi yaratmaq işinə son dərəcə ciddi yanaşmış, onun bir sıra prinsiplərini doğru dərk etmişdi. Odur ki, “Azərbaycan türklərinin ədəbiyyatı” kitabını “material” hesab edənlər, onun elmi mahiyyət daşımağını iddia edənlər ciddi səhv edirlər. Köçərli təzkirəçiliyin çərçivəsini dağıdıb, ədəbiyyat tarixinin tədqiqinə yeni bir istiqamət vermişdir. Firidun bəy Köçərli M. F. Axundovdan sonra ədəbi tənqid və ədəbiyyat tarixi sahəsində fəaliyyət göstərən ən görkəmli şəxsiyyətdir.

Kamal Talıbzadə,
akademik

Firidun bəy Köçərli ən müqəddir, ən sevgili ədiblərimizdən biridir. Bu şəxs ədəbiyyat tariximizi yazmaqla bütün keçmişimizi dirilti. Şairlərimizin ülvi ruhlarını canlandırdı və həyatı – fikriyyətimizi təbii yoluna saldı. Ədəbiyyatımızı müntəzəm bir şəkllə salmaq və ümumən tanımaq əhəmiyyətli məsələlərdəndir. Bu yolda iyirmi ildən bəri çalışması ilə və ədəbiyyatımızı nizama salması ilə məşhur olan şəxsiyyət – Firidun bəy Köçərli dir.

Y. V. Çəmənəminli,
ədəbiyyatşünas, yazıçı

Firidun bəy yazıçı idi, dəyərli bir qələm sahibi idi. Onun qələminə yalnız türklər deyil, ruslar, gürcülər belə böyük hörmət göstərirdilər.

Fərhad Ağazadə,
tarixçi, publisist

Firidun bəy Köçərli məşhur ədəbiyyat tarixçisidir. Bütün məşhur ədəbiyyat tarixçiləri kimi, o da ədəbiyyat tarixinin məhz şifahi xalq yaradıcılığından başladığını çox yaxşı bilirdi.

Paşa Əfəndiyev,
Əməkdar elm xadimi

Firidun bəy Köçərli Azərbaycan ədəbiyyatı tarixinin öyrənilməsi sahəsində böyük iş görmüşdür. Onun bu sahədə yaratdığı əsər ədəbiyyat tarixinin yaradılması yolunda atılan əhəmiyyətli bir addım idi.

Şıxəli Qurbanov,
yazıçı, dramaturq

Firidun bəy Köçərli böyük pedaqoqdur. Qori müəllimlər seminariyasının Azərbaycan şöbəsini Qazaxa köçürməklə xalqımızın maariflənməsində əvəzolunmaz əməyi olan şəxsiyyətdir. Firidun bəy sadəcə praktik müəllim deyildi. O, tədqiqatçı – alim, ədəbiyyatşünas, nəzəriyyəçi – pedaqoq və yüksək mədəniyyətli humanist, ziyalı idi.

Əhməd Seyidov,
pedaqogika elmləri doktoru

Firidun bəy Köçərli Azərbaycan ədəbiyyatı tarixini dirildən bir şəxsiyyətdir.

Eynəli Sultanov,
yazıçı, şair, ictimai xadim

“Türk yurdunun ən şiddətli ehtiyacı məktəb və maarifdir. Hakim bir millətin məhkum düşməsi, məhkum bir millətin yox olması məktəbsizlikdən irəli gəlir”. Bu çətin illərdə, 1886-cı ildə F. Köçərli Azərbaycan teatrının əsasını qoymuş bir şəxsiyyətdir.

İsmayıl bəy Qaspralı,
“Tərcüman” qəzetinin baş redaktoru

Firidun bəy Köçərlinin qələmə aldığı “Balalara hədiyyə” kitabından vətən qoxusu, dağların ətri, köçərilərin tüstüsü gəlir.

Əli Sultanlı
ədəbiyyatşünas, pedaqoq

Firidun bəyin arxivi XX əsr ictimai həyatımızın güzgüsüdür.

Əziz Şərif
Professor

“Köçərlinin yaradıcılıq həftəsi”nin ssenarisini təqdim edirik:

Köçərlinin yaradıcılıq həftəsi

I gün – Oxucuların görkəmli ədəbiyyatşünas Firidun bəy Köçərli haqqında hazırladıqları məruzələr tədbir iştirakçıları tərəfindən dinlənilir. Yaxşı məzmunu ilə fərqlənən məruzə kitabxana rəhbərliyi tərəfindən mükafatlandırılır. II hissədə aşağı sinif şagirdlərinin “Balalara hədiyyə” kitabında olan nağıllara və təmsillərə hazırladıqları səhərciklər təqdim olunur.

Kitabxananın girişi və oxu zalı bayram münasibətilə bəzədilir. Divarlardan şarlar, əlvan rəngli bayraqlar asılır, F. Köçərliyə həsr olunmuş kitab sərgiləri təşkil edilir. Tədbir iştirakçıları üçün səhnə düzəldilir. Səhnənin baş tərəfində F. Köçərlinin şəkli asılır, digər tərəfində F. Köçərlinin nağıl qəhrəmanları öz geyimlərində oturlar. Kitabxanaçı bayramı açıq elan edir, F. Köçərlinin həyat və yaradıcılığı haqqında tədbir iştirakçılarına ətraflı məlumat verir. Sonra kitabxanaçı nağıl qəhrəmanlarını uşaqlara təqdim edir və kiçik yaşlı oxucuların iştirakı ilə F. Köçərlinin “Qarı və buz”, “Pıspısa xanım və Siçan bəy” nağılı, “Eşşək və dəvə”, “Darı və buğda” təmsili əsasında səhərciklər keçirilir. Səhərcikləri təqdim edirik: *Səhnə dekorasiyalarla bəzədilir. Kitabxanaçı təmsildə olan hər bir obrazın əlcək kuklasını əlində tutaraq təmsili söyləyir.*

Bir gün bir qarı inəyini apardı suvarmağa. İnəyin ayağı buzun üstündən sürüşüb yıxıldı və qıçı sındı. Onda qarı buza dedi:

Qarı: A buz, sən nə güclüsən?

Buz: Əgər mən güclü olsaydım, gün məni əritməzdi.

Qarı: A gün, sən nə güclüsən?

Gün: Əgər mən güclü olsaydım, bulud qabağımı kəsməzdi.

Qarı: A bulud, sən nə güclüsən?

Bulud: Mən güclü olsaydım, yağış məndən yağmazdı!

Qarı: A yağış, sən nə güclüsən?

Yağış: Əgər mən güclü olsaydım, ot məndən bitməzdi.

Qarı: A ot, sən nə güclüsən?

Ot: Mən güclü olsaydım, qoyun məni yeməzdi!

Qarı: A qoyun, sən nə güclüsən?

Qoyun: Əgər mən güclü olsaydım, qurd məni yeməzdi!

Qarı: A qurd, sən nə güclüsən?

Qurd: Mən güclü olsaydım, it məni boğmazdı.

Qarı: A it, sən nə güclüsən?

İt: Mən güclü olsaydım, çoban məni döyməzdi.

Qarı: A çoban, sən nə güclüsən?

Çoban: Mən güclü olsaydım, xanım məni söyməzdi.

Qarı: A xanım, sən nə güclüsən?

Xanım: Əgər mən güclü olsaydım, siçan torbalarımı kəsməzdi.

Qarı: A siçan, sən nə güclüsən?

Siçan: Əgər mən güclü olsaydım, pişik məni yeməzdi!

Qarı: A pişik, sən nə güclüsən?

Pişik: Pişik iki əllərini qabağa, iki ayaqlarını dala qoyub, gərdənini çəkib, quyruğunu qalxızıb, gözlərini bərəldib, dilini çıxarıb, qarıya dedi:

Güclüyəm ha, güclüyəm,
Dəmir daraq dişliyəm.
Yük üstü yaylağımdır,
Yük altı qışlağımdır.
Kürsü üstə duraram,
Bığlarımı buraram...

Növbəti səhərciyi “**Pıspısa xanım və Siçan bəy**” nağılından hazırlamaq olar. Səhnəni nümayiş etdirəcəyimiz nağıla uyğun bəzəməliyik. Məsələn: dekorativ ağaclar, güllər, təpəciklər, quşlar və s.

Aparıcı: Biri var imiş, biri yox imiş, allahdan başqa heç kəs yox imiş. Bir də bir Pıspısa xanım var imiş. Bir gün bu Pıspısa xanımın könlünə özünə yoldaş axtarmaq düşdü. Geyindi-keçindi, bəzəndi-düzəndi, öz evinin qapısına çıxdı və dedi:

Pıspısa xanım: Ərə gedirəm, ərə gedirəm, ər olmasa,
gora gedirəm!

Aparıcı: Bir odunçu gəlib keçəndə Pıspısa
xanımı görüb dedi:

Odunçu: Mənə gələrsənmi?

Pıspısa xanım: Məni döyəndə nə ilə döyersən?

Odunçu: Balta ilə vuraram əzilərsən.

Pıspısa xanım: Yeri, yeri, mən sənin tayın deyiləm.

Aparıcı: Odunçu getdi. Pıspısa xanım yenə
başladı:

Pıspısa xanım : Ərə gedirəm, ərə gedirəm, ər olmasa,
gora gedirəm!

Aparıcı: Bir də gördü ki, kürəkçi gəlir.

Kürəkçi: Pıspısa xanım, mənə gələrsənmi?

Pıspısa xanım: Məni döyəndə nə ilə döyersən?

Kürəkçi: Bir kürək çalaram, xıncım-xıncım
olarsan!

Pıspısa xanım: Yeri, yeri, mən sənin tayın deyiləm.

Aparıcı: Kürəkçi də getdi.

Pıspısa xanım: Ərə gedirəm, ərə gedirəm, ər olmasa,
gora gedirəm!

Bu halda siçan oradan keçirdi. Gördü Pıspısa xanım bəzənib-düzənib, geyinib-keçinib, özünə zinət verib, evin qapısına çıxıb:

Qara xaradan don geyib əyninə,
Ucunu qatlayıb salıb çiyinə.
Tökübdür üzünə qara tellərin,
Yuyub tərtəmiz, aparı əllərin.
Çəkib gözlərinə qara sürmələr,
Salıb başına əbrələr, tirmələr,
Xuraman-xuraman ki rəftar edir,
O rəftara sərvə-giriftar edir.
Soluna baxır, gah baxır sağına,

Baxır gah qolundakı qolbağına.
Durub hər yana o baxır naz ilə,
Deyir bu sözü xoş bir avaz ilə:
Gedirəm ərə, mən gedirəm ərə.
Ər olmasa, axır gedirəm gora.

Aparıcı: Siçan bəy Pıspısa xanımın yanına gəlib, – dedi:

– Salaməleyk, Pıspısa xanım, sevgili canım, ruhi-rəvanım, canü cananım, tabu təvanım! Kefin, halın? Həmişə beləcə kefdə, gəzməkdə, seyri-səfada olasan!

– Ay əleykəssalam. Siçan bəy, top qara birçək, yerışdə ördək, dişləri mixək, qıçları dirək, hamıdan göyçək, dəxi nə demək? Halın, kefin kökdümü? Damağın çağdımı, canın-başın sağdımı?!

Siçan bəy: Sağ ol, Pıspısa xanım, əzizim – canım, mənə gələrsənmi?

Pıspısa xanım: Məni döyəndə nə ilə döyərsən?

Siçan bəy: Cananım səni döymərəm, döysəm də quyruğumu molçi eylərəm, batıraram xanımların sürmədanına, gözüne sürmə çəkərəm.

Pıspısa xanım: Sənə gedərəm.

Razı oldular. Toy elədilər. Pıspısa xanımı Siçan bəy aldı, apardı evinə. Bir zaman yaxşıca yeyib-içib kef elədilər.

Aparıcı: Bir gün Siçan bəy Pıspısa xanıma dedi:

– Sən evdə otur, mən gedirəm şah evinə, sənə noğul-nabat, şirni və hər cürə həlviyyat gətirim. Qoy yanına, könlün istədikcə at ağzına, xırıldat, ye.

– Get, amma tez gəl. Sənsiz damın altında tək otura bilmirəm, qorxuram.

Siçan bəy: Qorxma, tez gələrəm!

Aparıcı: Pıspısa xanım oturdu, oturdu, qərarı tutmadı. Fikirleşdi ki, Siçan bəy gəlincə durub onun paltarlarını aparıb dövəizi dərin göldə yuyum, sərim, qurudum, gələndə verim geysin əyninə ki, üst-başı təmiz olsun. Siçan bəyin paltarını götürüb

apardı yumağa. Amma yuyanda ayağı sürüşüb düşdü dəvəizi dərin gölə. Sağa dolandı, gurp düşdü, sola dolandı, şarp düşdü, nə qədər əlləşdisə çıxı bilmədi, hər nə qədər çapaladısa, qurtara bilmədi. Dəvəizi dərin göldə az qaldı, çox qaldı, gördü ki, bir neçə atlı gedir. Durdu çağırmağa:

Pıspısa xanım: Tapur-tupur atlılar,
Qolları bazbatdılar.
Şah evinə gedərsiz,
Siçan bəyə deyərsiz:
Pıspısa Püstə xanım,
Dabanı xəstə xanım.
Düşüb dəvə gölünə,
Boğulur xəstə xanım.

Gəlib gördülər ki, bunları çağırən bir dozanqurdudur, düşübdür, dəvəizi dərin gölə, boğulur. Bunları görəən Pıspısa xanım dedi:

Gedin deyın Siçan bəyə,
Börkü dəlik Solub bəyə:
Saçı uzun, saray xanım
Donu uzun, daray xanım,

Pıspısa xanım paltar yuduğu yerdə sürüşüb dəvəizi dərin gölə, boğulub ölür, durmasın, özünü mənə tez yetirsin!

Atlılar çox təəccüb edib, getdilər şah evinə. Gördüklərini orada nağıl elədilər. Siçan bəy şirni sandığının içində gəzirdi, bu xəbəri eşidib qaçdı və tez özünü Pıspısa xanıma yetirdi. Gəldi gördü ki, Pıspısa xanım dəvəizi dərin göldə batır, çıxır. Az qalıb ki, canı çıxsın. Cəld əlini uzadıb dedi:

Siçan bəy: Əlini mənə cik-ərəcək!
Pıspısa xanım: Yeri, mənəciyəz səndən küsərəcək!
Siçan bəy dedi: Əlini mənə cik-ərəcək!
Pıspısa xanım: Yeri, mənəciyəz səndən küsərəcək!
Siçan bəy: Əlini mənə cik-ərəcək!
Pıspısa xanım : Yeri, mənəciyəz səndən küsərəcək!

Axırda siçanın acığı tutdu, bir ovuc palçıq götürüb çırpdı
pıspısa xanımın başına və dedi:

Siçan bəy:

Küsərəciksən-küsərəcik,
Üstünə palçıq enirəcik.

Aparıcı:

Pıspısa xanımın oradaca canı
çıxdı. Yazıq Pıspısa xanım.

“Eşşək və dəvə” təmsili əsasında səhərcik:

Eşşək:

Mən hamıdan ağırəm,
Palçığa batanda uca dağdan ağırəm.
Çöllərdə qalanda mən yiyəmi çağırırım,
Kərənaydan yoğun səsim var mənim,
Atlar ilə böyük bəhsim var mənim!

Dəvə:

Heç heyvan götürməz mənim yükümü,
İgid oğlan gərək çəkə ipimi,
Ərəbistan içər mənim südümü,
Uzaq-uzaq mənzillərim var mənim,
Uca-uca dəyələrim var mənim!

“Darı və buğda” təmsili əsasında səhərcik:

Darı:

Mənə darıcan deyərlər
Yağ, bal ilə yeyərlər
Ehtiyatla götürüb;
Güclə saca yetirərlər.

Buğda:

Yastı-yastı yatarsan,
Kol dibində bitərsən.
Məndən sənə qarışmasa
Palıddan da betərsən!

II gün – Kitabxanada yuxarı yaş qrup oxucular F. Köçərli haqqında hazırladıqları məruzələrlə çıxış edirlər. Məruzəsi ən yaxşı olan oxucu kitabxananın rəhbərliyi tərəfindən mükafatlandırılır. II hissədə “Balalara hədiyyə” kitabında olan oyunlar təqdim olunur.

Tədbirin birinci hissəsi Firidun bəy Köçərlinin həyat və yaradıcılığına həsr olunur. İkinci hissədə isə balaca oxucularımızla oyun keçiririk. “Vur nağara, çıx qırağa” oyunun sözlərini uşaqlar oyunu icra edərkən deyirlər. Uşaqlar dövrə vurub oturur, ayaqlarını bir yerə uzadırlar. Onların biri başlayır bu sözləri oxumağa. Hər kəlməni deyəndə əlini növbə ilə yoldaşlarının və özünün ayağının üstünə qoyur.

İynə-iyənə,
Ucu düymə,
Bal ballıca,
Ballı keçi,
Şam ağacı,
Şatır keçi,
Qoz ağacı, qotur keçi.
Happan,
Huppan,
Qırıl.
Yırtıl,
Su iç –
Qurtul.
Əmim oğlu,
Uzunbıçlı,
Haldırım dedi,
Huldurum dedi,
Göyə bir ağac atdı.
Qarğı sapı
Gül budağı,
Motala-motal,
Tərsə motal,

Ellər atar,
Qaymaq qatar.
Ağ quşum – ağar çinim,
Göy quşum – göyərçinim,
Vur nağara,
Çıx qırağa.

Mətnin sonundakı “çix qırağa” sözləri hər kəsin ayağının üstünə dəyirsə o, ayağını çəkir. Sonra yenə başdan həmin sözlər oxunur və uşaqlar bir-bir ayaqlarını çəkirlər. Hər kəsin ayağı axıra qalsa, onu üzü üstə uzadır, əllərini yumruq tutub bir-birinin üstə onun arxasına qoyub soruşurlar:

– Əl üstə kimin əli?

Tapsa, onu durğuzurlar, tapmasa, “götürün vurun, yalandır!” – deyib onu bir neçə dəfə astaca vururlar və yenə soruşurlar:

– Əl üstə kimin əli?

Uşaq tapanadək onu astaca yumruqlayırlar.

Güdü-Cüdü

Uşaqlar çömçəni gəlin kimi bəzəyib gəzdirir və aşağıda yazılan sözləri oxuyurlar:

I Oxucu: Güdü-güdü ha, güdü-güdü!
Güdü-güdünü gördünüzü,
Güdüyə salam verdinizmi?
Güdü burdan ötəndə
“Qırmızı günü gördünüzü?”

II Oxucu: Güdü palçığa batmışdı,
Qarmaladım götürdüm.
Qızıl qaya dibindən
Qırmızı gün götürdüm.

I Oxucu: Qara toyuq qanadı
Kim vurdu, kim sanadı?
Göyçəliyə getmişdim
İt baldırım daladı.

II Oxucu: Yağ verin yağlamağa,
Pay verin bağlamağa.
Verənin oğlu olsun.
Verməyənin qızı olsun.
Bir gözü də kor olsun.
Təndirə düşsün.
Qırmızı bişsin!

Uşaqlar öz aralarında “Düzgü”lər də söyləyə bilərlər.

Düzgü

I Oxucu: Beşdi-beşdi ha beşdi,
Ağacdən alma düşdü.
Almanın yanı zədə,
Zədəni yeməz gədə.
Çoban çöldə gəzirdi,
Divarların düzürdü.
Çoban qoyuna gedər,
Köpəyi adam didər.
II Oxucu: Qabağında beş keçi,
Hanı bunun erkəci,
Erkəc qazanda qaynar,
Qənbər bucaqda oynar.
Bu iş gecə nə işdi,
Beş barmağım gümüşdü.
Gümüşü verdim tata,
Tat mənə darı sata.
Darını səpdim yerə,

Yerdə bitib göyərə.
Yerdən darı göyərdi,

III Oxucu:

Biçinçi gəlди dərди.
Biçinçi Həzrətqulu,
Cibində vardır pulu.
Həzrətqulu bənnadı,
Arvadını danladı.
Arvadı Cahan banı –
Bunun çarşabı hanı?
Çarşabı cırılıbdı.
Qolbağı qırılıbdı.
Cahan gedib hamama
Çarşabını yamama.
Hamamın suyu isti
İsti suda nə pisdi!

IV Oxucu:

Təlpəri onun qızı,
Paltarı qıpqırmızı,
Oğlunun adı Xıdır,
Əlindəki dəhrədir.
Xıdırbiyin dəhrəsi,
Təlpərinin çöhrəsi
Cəhrə demə, əsasdı,
Dəhrə demə almasdı,
Təlpəri yunu darar,
Xıdırbiy odun yarar.

III gün – Lisey şagirdlərinin görkəmli ədəbiyyatşünas Firidun bəy Köçərli haqqında hazırladıqları məruzələr tədbir iştirakçıları tərəfindən dinlənilir. Yaxşı məzmunu ilə fərqlənən məruzə kitabxana rəhbərliyi tərəfindən mükafatlandırılır. II hissədə – Firidun bəy Köçərlinin həyat və yaradıcılığı, əsərləri haqqında sual-cavab və sorğu keçirilir.

Suallar:

1. Firidun bəy Köçərli neçənci ildə anadan olmuşdur?

Cavab: Firidun bəy Köçərli 1863-cü il yanvarın 26-da Şuşa şəhərində anadan olmuşdur.

2. Firidun bəy Köçərli ilk təhsilini harada almışdır?

Cavab: Firidun bəy Köçərli Mirzə Kərim Münşizadənin ibtidai məktəbini bitirdikdən sonra Qori müəllimlər seminariyasında təhsilini davam etdirmişdir.

3. Firidun bəy Köçərlinin hansı əsərlərini tanıyırsınız?

Cavab: “Azərbaycan tatarlarının ədəbiyyatı”, “Azərbaycan türk ədəbiyyatı”, “Azərbaycan ədəbiyyatı tarixi materialları”, “Balalara hədiyyə” və s.

4. Firidun bəy Köçərli bir tərcüməçi kimi nə kimi işlər görmüşdür?

Cavab: “Təlimi Sokrat” kitabını, klassik rus və gürcü ədəbiyyatından nümunələri Azərbaycan dilinə, Mirzə Fətəli Axundovun “Aldanmış kəvakib” povestini rus dilinə tərcümə etmişdir.

5. Firidun bəy Köçərlinin “Balalara hədiyyə” kitabının mahiyyəti haqqında nə söyləyə bilərsiniz?

Cavab: Balalara hədiyyə” kitabındakı nağıl və hekayələr azərbaycanlıların ata-babadan qalma düzɡü və tapmacaları, misal və nəğmələri bizlərə keçmişimizi xatırladır və içimizdə milli bir duyɡu oyandırır.

6. Firidun bəy Köçərli folklor sahəsində nə kimi işlər görmüşdür?

Cavab: Firidun bəy Köçərli Azərbaycan folklorşünaslığında xüsusi xidmətləri olan şəxsiyyətlərdəndir. O, şifahi xalq ədəbiyyatının toplanıb nəşr olunmasına nail olmuşdu.

7. F. Köçərlinin yazdığı müdrik fikirlərdən hansını bilirsiniz?

Cavab: a. Əgər bir xalqı məhv etmək, onu adam toplusuna çevirmək istəyirsənsə, müəllimini savadsız, həkimini isə kəmsavad eləyin.

b. Hər millətin özünəməxsus ana dili var ki, onun məxsusi malıdır. Ana dili millətin mənəvi diriliyidir, həyatının mayəsi mənziləsindəndir. Ananın südü bədənin mayəsi olduğu kimi, ananın dili də ruhun qidasıdır, hər kəs öz anasını və vətəni sevdidi kimi ana dilini də sevdi və sevməlidir.

8. F. Köçərli hansı ölkələrin ədəbiyyatları ilə işləmişdir?

Cavab: Müəllimimiz Firidun bəy Köçərlinin Azərbaycan, Şərq, Rus və Avropa ədəbiyyatından çox geniş məlumatı vardı. Xüsusən Azərbaycan xalq şeirini və bu üslubda yazan M. P. Vaqif, M. V. Vidadi, Q. Zakir kimi şairlərin yaradıcılığını yaxşı bilir və hər addımda onları bizə sevdirdi.

9. Firidun bəy Köçərlinin yazdığı “Azərbaycan ədəbiyyatı” haqqında nə məlumatınız var?

Cavab: Firidun bəy Köçərli Azərbaycan ədəbiyyatşünaslığı tarixində ilk dəfə olaraq ədib və şairlərimizin böyük əksəriyyətini əhatə edən ədəbiyyat tarixini yazmışdır. Bu əsərdə 129 şairin ədəbi irsi və onlardan böyük bir qisminin tərcümeyi-halı verilmiş, əsərləri haqqında orijinal fikirlər söyləmişdir. “Azərbaycan ədəbiyyatı” təkcə F. Köçərlinin yaradıcılığında deyil, Azərbaycan ədəbiyyatşünaslığı elminin tarixində misilsiz yer tutur.

10. Firidun bəy Köçərli neçənci ildə və harda vəfat etmişdir?

Cavab: Firidun bəy Köçərli Sovet hakimiyyətinin ilk aylarında repressiyaya məruz qalmışdır. 1920-ci il iyunun 2-də Gəncədə həbs olunmuş, həmin ayın 21-də güllələnmişdir. Ona sonradan bəraət verilmişdir.

Sorğu

1. Firidun bəy Köçərliyə tanıyırsınız mı?

☺ Bəli

☺ Xeyr

2. Firidun bəy Köçərli Azərbaycan xalqı üçün nə kimi işlər görmüşdür?

☺ _____

3. Firidun bəy Köçərlinin harada anadan olduğunu bilirsiniz mi?

☺ Bəli

☺ Xeyr

4. Firidun bəy Köçərlinin qələmə aldığı kitabların adını qeyd edin.

☺ _____

5. “Balalara hədiyyə” kitabında olan atalar sözləri, tapmacalar, sayaçı sözlərdən hansını bilirsiniz?

6. Firidun bəy Köçərini nəyə görə “İlk folklor antologiyasının banisi” adlandırırlar?

7. Firidun bəy Köçərlinin adını daşıyan hansı mədəniyyət ocağı var?

8. Hansı rayonda uşaq evinin yaradıcısı olub?

9. Firidun bəy Köçərlinin ölümünə səbəb nə olub?

10. “Qoridən gələn qatar” kitabının müəllifi kimdir və bu kitab kimə həsr olunmuşdur?

11. Firidun bəy Köçərli adına Respublika Uşaq Kitabxanası neçənci ildən fəaliyyət göstərir?

12. Qori Seminariyasının Azərbaycan şöbəsi F. Köçərlinin təşəbbüsü ilə Azərbaycanın hansı bölgəsində açılmışdır?

13. Firidun bəy Köçərini nə üçün M. F. Axundzadənin maarifçilik ənənələrinin fəal təbliğatçısı və yorulmaz davamçısı adlandırırlar?

IV gün – Yuxarı sinif şagirdlərinin görkəmli ədəbiyyatşünas Firidun bəy Köçərli haqqında hazırladıqları məruzələr tədbir iştirakçıları tərəfindən dinlənilir. Yaxşı məzmunu ilə fərqlənən məruzə kitabxana rəhbərliyi tərəfindən mükafatlandırılır. II hissədə - F. Köçərlinin “Balalara hədiyyə” kitabı əsasında rəsm və şeir müsabiqəsi keçirilir.

Qeyd edim ki, təbdirin keçirilməsindən bir ay əvvəl “Balalara hədiyyə” kitabında olan nağıl və təmsillər üzrə rəsm müsabiqəsi elan edilir. Oxucuların kitabxanaya göndərdikləri rəsmlər toplanılır və tədbir günü nümayiş etdirilir. Səsvermə yolu ilə rəsmlər qiymətləndirilir. Sonra rəsm müsabiqəsinin qalibləri müəyyənləşdirilir və mükafatlandırılır. Daha sonra məktəbli oxucularımızın ifasında şeir müsabiqəsi başlayır. Ən yaxşı şeir söyləyən oxucu müdiriyyət tərəfindən mükafatlandırılır. Müsabiqədə F. Köçərlinin “Balalara hədiyyə” kitabında verilən “Vətən”, “Aranla yaylağın bəhsi”, “Durnalara xitab”, “Tülkü və üzüm”, “Günəşi çağırmaq”, “Dağlar”, “Üşüdüm ha üşüdüm” və s. şeirlər söylənilir. Bunun üçün bir neçə şeir nümunəsi veririk: Kitabxanaçı səhnəyə çıxıb deyir:

– Uşaqlar indi isə gəlin məktəbli oxucularımızın iştirakı ilə müsabiqəmizə başlayaq.

Vətən

Ah, ey safü paki- xaki-vətən,
Nə gözəlsən, nə yaxşısan, nə sən!
Nə gözəldir sənin çölün-çəməninin,
Dağü bağıın, gül ilə yasəməninin.
Məni çün bəslədin qucağında,
Yenə yer ver mənə bucağında
Axır ömründə et məni rahət,
Mənə bəsdir bu çəkdiyim qürbət.
Məni bətnindən eylədin peyda,

Yenə bətnində et məni ixfa.
Ey vətən, ey canım sənə qurban!
Neçin əhlin olub sənini nadan?
Əlmədəd, ey mühəndisani-vətən,
Vətənin xanəsi olubdu köhən.
Hüsn təmirinə qılın himmət,
Onun abadına edin qeyrət.
Dərdinə vəqt ikən edin çarə
Ta həlak etməyə onu yarə.

Aranla yaylağın bəhsi

- Aran:** Yaylaq, çox da saxlama,
Göndər gəlsin, ağır ellər mənimdir.
Yerin göbəyiyəm, dizin dirəyi,
Malü mülkü Süleymanlar mənimdir.
- Yaylaq:** Çıxma dindən, imandan,
Süsəndən, sünbüldən, hər gülüşəndən;
Həkimlik, loğmanlıq qalıbdı məndən,
Həzaran dərdlərə dərman mənimdir.
- Aran:** Bağça mənim, bağ mənim,
Gecə-gündüz qulluq eylər bağbanım.
Geymək üçün yaşıl mənim, al mənim,
Süsən, sünbül, gülşənliklər mənimdir.
- Yaylaq:** Mənəm çeşmələr başı,
Axar, heç qurumaz didəmin yaşı,
Pələnglər yatağı, ovçu sirdaşı,
Köksü ala, qarlı dağlar mənimdir.

Aran: Qaldım dağ arasında,
Piltətək qurudum yağ arasında,
Qıvrım-qıvrım olmuş tağ arasında,
Tutma ala qarpız, tağlar mənimdir.

Yaylaq: Mənəm xalqın göyçəyi,
Məndə yatar araların qaçağı,
Lalə-səmən, dürlü-dürlü çiçəyi,
Pətəkdə kəsilən ballar mənimdir.

Aran: Aran deyər, məndə bulunar maya,
İnsini, cinsini götürürəm vaya,
Payızın fəslində qurulan taya,
Xirməndə çevrilən vəllər mənimdir.

Dağlar

Mən aşiq yastı dağlar,
Qar gəldi, basdı dağlar.
Üç ay toylu-bayramlı,
Doqquz ay yaşlı dağlar.

Bu dağlar qoşa dağlar,
Verib baş-başa dağlar.
Səndə dostum gəzibdir,
Səni yüz yaşa dağlar.

Dağlar marala qaldı,
Otu sarala qaldı.
Soyuq bulaq, göy yaylaq
Yenə marala qaldı.

Başı çalmalı dağlar,
Dibi kölgəli dağlar.

Oturub yol gözlərəm,
Haçan el gəli, dağlar?!

Durnalara xitab

Göy üzündə bölük-bölük durnalar,
Nədir sizin əhvalınız, halınız.
Bir ərz-hal yazdım yarə söyləyin,
Dost kuyuna düşər isə yolunuz.

Mənim yarım, siz də görüb şaşarsız,
Ol uca dağları necə aşarsız,
Ovçu görən kimi siz də çaşarsız,
Qışdı, qar-amandı sizin eliniz.

Baxın şahın pəncəsinə düşərsiz,
Çəsməli dağları onda keçərsiz,
Yaz olacağı yaylaqlara köçərsiz,
Qırarsınız qanadınız, qolunuz.

Dərdli Kərəm deyər uğradım dərdə,
Canım qurban olsun mərd oğlu mərdə,
Səfil durna nə gəzirsiz bu yer
Yoxmu sizin vətəniniz, eliniz.

Qəribəm yoxdur arxam,
Qanadım yoxdur qalxam,
Çıxam qəlbi dağlara,
Vətənə doğru baxam!

Günəşi çağırmaq

Gün çıx, çıx, çıx!
Kəhər atı min, çıx!
Oğlun qayadan uçdu,

Qızın təndirə düşdü,
Keçəl qızı qoy evdə,
Saçlı qızı götür, çıx!
Gün getdi su içməyə,
Qırmızı don biçməyə.
Gün çıxıbdı yetirəcək.
Qarı yerdən götürəcək,
Keçəl qızı gətirəcək,
Saçlı qızı gətirəcək,
Duman, tac, qaç, qaç!
Səni qayadan asarlar!
Buduna damğa basarlar!
Gün getdi dağ başına,
Könlü şamama istəyən
Dolansın tağ başına

Kəklik

Səhər-səhər sərt qayalar küncündə,
Oxur, səsi gələr gözəl kəkliyin.
Dağlar ətəyində çinqıl içində
Bulunmaz yuvası gözəl kəkliyin.
Səhər-səhər əllərində var malım,
Tülək tərən ilə könlün almalıım,
Yaşıl nimtənəlim, gülgəz çəlməlim,
Kətandır köynəyi gözəl kəkliyin.

Tərən

Yaxşı olar tərənların irisi,
Qabaqca gedər kəklik sürüsü,
Boynunda var külabatın çilqisi,
Ağ olar qaşları şahı tərənının.

Xanlar, bəylər əl üstündə götürər,
Götürəbən ovlağına yetirər,
Şəhd çəkər binəsini itirər,
Onda düşər tərsilaşi tərlanın.

Üşüdüm ha, üşüdüm

Üşüdüm ha, üşüdüm
Dağdan alma daşdım,
Almacığımlı aldılar,
Mənə cürm verdilər.
Mən cürmdən bezaram.
Dərin quzu qazaram.
Dərin quyu beş keçi,
Hanı bunun erkəci?
Erkəc qaya başında,
Hay elədim gəlmədi,
Çiyid verdim yemədi.
Çiyid qazanda qaynar,
Qənbər bucaqda oynar.
Qənbər getdi oduna,
Qarğı atdı buduna.
Qarğı deyil, qamışdı,
Beş barmağım gümüşdü.
Gümüşü verdim tata,
Tat mənə darı verdi;
Darını səpdim quşa,
Quş mənə qanad verdi.
Qanadlandım uçmağa,
Haqq qapısının açmağa.
Qapıçı qapı toxur,
İçində bülbül oxur.

Şeir müsabiqəsinin sonunda uşaqlar “Balalara hədiyyə” kitabından az yaşlı oxucularımız üçün bəstələnmiş “Çoban”, “Qızlar nəğməsi”, “Layla”, “Səmən” mahnılarını ifa edirlər.

Çoban

Göydəki göy buludlar
Yorğanıdır çobanın.
Yastı-yastı təpələr
Yastığıdır çobanın.
Yumru-yumru qayalar
Yumruğudur çobanın.
Əlindəki dəyənək
Qalxanıdır çobanın.
Yanıdakı boz köpək
Yoldaşdır çobanın.
Ağzı qara canavar
Düşmənidir çobanın

Layla

Bizim yerlər qalın meşə,
Taxtında otur həmişə,
Aranında gül bitsin,
Yaylağında bənövşə.
Balam layla, a layla!
Gülüm layla, a layla

Layla dedim ucadan,
Ünüm çıxdı bacadan,
Səni tanrı saxlasın
Çiçəkdən, qızılıcadan.
Balam layla, a layla!
Gülüm layla, a layla!

Layla dedim yatınca,
Gözlərim ay batınca,
Canım zinhara gəldi
Sən hasilə çatınca.

Balam layla, a layla!
Gülüm layla, a layla!

Layla dedim adına,
Haqq yetişsin dadına,
Hər layla eşidəndə,
Balam düşər yadıma.
Balam layla, a layla!
Gülüm layla, a layla!

Dağlara sərin düşər,
Kölgəsi sərin düşər,
Hər vaxt layla deyəndə
Yadıma Pərim düşər.
Balam layla, a layla!
Gülüm layla, a layla!

Layla beşiyim, layla,
Evim-eşiyim, layla.
Sən yat, yuxun alginən
Çəkim keşiyin layla!
Balam layla, a layla!
Gülüm layla, a layla!

Layla dedim yatasan,
Qızılgülə batasan.
Qızılgül bağın olsun,
Kölgəsində yatasan.
Balam layla, a layla!
Gülüm layla, a layla!
Layla dedim yatasan
Qızılgülə batasan.
Qızılgülün içində
Şirin yuxu tapasan.

Balam layla, a layla!
Gülüm layla, a layla.

Qızlar nəğməsi

Əlimi bıçaq kəsibdi.
Dəstə bıçaq kəsibdi.
Yağ gətirin, yağlıyaq,
Bal gətirin, ballıyaq,
Dəsmal verin, bağlıyaq,
Dəsmal dəvə boyunda,
Dəvə Şirvan yolunda.
Şirvan yolu buz bağlar,
Dəstə-dəstə gül bağlar.
O gülün birin üzəydim,
Tellərimə düzəydim.
Qardaşımın toyunda
Oturub-durub süzəydim.
Çay daşıbdır, lil gəlir.
Dəstə-dəstə gül gəlir.
O gülün birin üzəydim,
Saç bağım düzəydim.
Saç bağım qatar-qatar,
Üstündə qardaş yatar.
Qardaşın əl yaylığı,
Ucları zər yaylığı.
Hərə bir ağız desin
Qardaşa cansağlığı.
Hop-hopun olsun, qardaş!
Gül topun olsun, qardaş!
Gül ağacın dibində,
Gülbünün olsun qardaş!
Dəyirman üstü çiçək,
Oraq gətir, gəl biçək

Qardaş, nişanlın gördüm,
Uzunboy, qarabirçək.

Səməni

Səməniyə saldım badam,
Qoymazlar bir barmaq dadam.
Dörd tərəfin alıb adam,
Səməni, bizana gəlmişəm,
Uzana-uzana gəlmişəm.

V gün – Yuxarı sinif şagirdlərinin görkəmli ədəbiyyatşünas Firidun bəy Köçərli haqqında hazırladıqları məruzələr tədbir iştirakçıları tərəfindən dinlənilir. Yaxşı məzmunu ilə fərqlənən məruzə kitabxana rəhbərliyi tərəfindən mükafatlandırılır. II hissədə – “Balalara hədiyyə” adlı ədəbi-bədii gecənin ssenarisi təqdim olunur.

Tədbir keçirilən zalın divarları ədibin şəkilləri və onun yubileyinə həsr olunmuş sərgisi ilə bəzədilir. F. Köçərlinin nağıl qəhrəmanlarından Pıspısa xanım və Siçan bəy qonaqları salamlayır.

Pıspısa xanım: Salam əziz uşaqlar, hörmətli qonaqlar. Hamınızı sevimli ədəbiyyatşünas, alim F. Köçərlinin 155 illik yubileyinə həsr olunmuş tədbirdə xoş gördük.

Siçan bəy: Bizi yəqin hər bir uşaq gözəl tanıyır. Biz babamızın sizlərə hədiyyəsiyik. Amma yəqin ki, burda elə qonaqlar ola bilər ki, siz balaların babası haqqında az məlumatı olsun. Gəlin F. Köçərliyə lap yaxından tanıyaq.

Aparıcılar səhnəyə daxil olur.

I Aparıcı: Pıspısa xanım və Siçan bəy! Bizə bu şəraiti yaratdığınıza görə çox sağ olun.

II Aparıcı: Biz bu gün böyük bir həvəslə F. Köçərli haqqında

sizlərlə danışmağa hazırıq. F. Köçərli Azərbaycanda görkəmli maarifçi, pedaqoq, ədəbiyyatşünas, publisist kimi şöhrət qazanmış şəxsiyyətlərdəndir. O, 1863-cü il yanvar ayının 26-da Şuşada anadan olmuşdur. F. Köçərlinin ulu babalarından olan Məhəmməd Cavanşir mahalının Köçərli kəndindən gəlib Şuşa şəhərinin şimal-qərbində yurd salmış və sonralar onun övladları bütün ətrafda Köçərlilər kimi tanınmışdır. Onun uşaqlığı Qarabağda keçmişdir. Firidun bəy ziyalı ailəsində böyümüşdür. Ona evdə rus dili, fars dili, hesab fənləri öyrədilirdi. Şəhər məktəbində oxuyarkən tale onu “Vətən dili” dərsliyinin müəllifi Anton Çernyayevski ilə görüşdürmüşdür. Beləliklə, Firidun bəy atasının razılığını alıb, Qori Müəllimlər Seminariyasında oxumağa başlamışdır. Seminariyanı 22 yaşında əla əxlaqla bitirən F. Köçərli İrəvan gimnaziyasına müəllim göndərilmişdir. Azərbaycanlı balalara hüsnxət qaydalarınca yazdığı öyrədən gənc müəllim həm də dünya ədəbiyyatından nümunələri tərcümə etmiş, Azərbaycan ədəbiyyatının ayrı-ayrı problemləri mövzusunda bir çox məqalələr yazmışdır.

I Aparıcı: F. Köçərli dünya ədəbiyyatını yaxşı öyrənmişdi. Onda Şərq ədəbiyyatına, ümumiyyətlə, ədəbiyyata marağın oyanmasında atası Əhməd ağanın böyük rolu olmuşdu. Qarabağın orta bəylərindən sayılan Əhməd ağa savadlı bir şəxs olub, fars dilini mükəmməl bilirdi. Şərq poeziyasına xüsusi məhəbbəti olduğundan onun dahi sənətkarlarının əsərlərini müntəzəm mütaliə edər, xüsusilə Firdovsinin “Şahnamə”sindən bütöv fəsilləri əzbər deməklə ədəbi məclislərdə öz həmsöhbətlərini heyran qoyarmış. Şərq poeziyası nümunələrini ilk dəfə atasından eşidən gənc Köçərli sonralar bir ədəbiyyatşünas, tənqidçi kimi özü onları sevə-sevə, duya-duya mütaliə etmişdi. Ona görə, çox təbiidir ki, o, bütün elmi fəaliyyətində olduğu kimi, “Azərbaycan ədəbiyyatı” əsərində də Şərqin böyük ədəbi simaları Firdovsi, Sədi, Hafiz, Xəyyam, Rumi, Cami və başqalarının yaradıcılığı ilə ətraflı tanış olub, onlar haqqında qiymətli mülahizələr söyləmiş, türk şairi Yusif

Nabiyə isə ayrıca oçerk həsr etmişdi. F. Köçərli böyük, kiçikli hamı sevir. Çünki böyük ədibimiz həm uşaqlar üçün, həm də böyüklər üçün biri-birindən dəyərli əsərlər yaratmışdır. F. Köçərli 300-dən artıq dərsliyə düzəliş etmiş, nəzəri materialı, hekayələri artırmış, metodika və stilistikasını dəyişdirərək zənginləşdirmişdir.

II Aparıcı: Firidun bəy Köçərli 1895-ci ildən 1918-ci ilə qədər məzunu olduğu Qori Müəllimlər Seminariyasında dərs deyib. Firidun bəy Köçərli dərs deməklə yanaşı, “Kaspi”, “Şərqi-Rus”, “İrşad”, “Tərəqqi” kimi qəzetlərlə əməkdaşlıq etmiş, Azərbaycan ədəbiyyatı tarixi mövzusunda ciddi axtarışlara başlamışdır. Ədəbiyyat məsələləri ilə yanaşı pedaqoji fəaliyyətini də davam etdirən qüdrətli şəxsiyyət xalqın savadlanması naminə qüvvə və imkanlarını əsirgəmir. Firidun bəy həm də Azərbaycanın görkəmli ziyalıları ilə əlaqə saxlayır, görüşür, məktublaşırdı. O, xalqın savadlanması yolunda görüləsi işlər barədə həmfikirləri ilə düşüncələrini bölüşürdü. İlk növbədə xalqın savadlanması, xalqın sabahı olacaq balaların təlim-təربiyəsi onu ciddi maraqlandırır, narahat edirdi. Məktəblər üçün dərslik lazım idi. Balalara babaların yaşadığı tarixi mərhələlər, ana vətən haqqında məlumat verən əsərlər lazım idi. Böyüyən nəsil ana dilinin zənginliyinə yiyələnməli idi. Firidun bəy bu məqsəd naminə folklorumuzu toplamaq, bir məcmuə nəşr etdirmək niyyətində idi. O, çoxdan bəri material toplamaqdaydı. İlk folklor antologiyası olan “Balalara hədiyyə” bu niyyətin məhsulu kimi araya-ərsəyə gəlmişdi. Firidun bəy ilk folklor antologiyamızı hazırlamaqla kifayətlənməmişdi. O, həm də söz sənəti, el ədəbiyyatı, qələmi ədəbiyyat barədə də dəyərli fikirlərini ifadə edərək yazırdı: “Ədəbiyyat iki qisimdir: bir qismi ağızda söylənən nağıl, hekayələrdən, cürbəcür milli nəğmələrdən, aşıq sözlərindən, məsəllərdən, tapmacalardan, yanıltmaclardan, sayaçı sözlərindən, bayatılardan ibarətdir. Bu qisim ədəbiyyata ... el ədəbiyyatı deyilir... Hər iki qisim

ədəbiyyatın bünövrəsi sözdür... Söz olmasaydı, əlbəttə, ədəbiyyat dəxi olmazdı”.

Pıspısa xanım: Uşaqlar mənə elə gəlir ki, Firidun bəy Köçərlinin “Balalara hədiyyə” kitabını hamınız oxumusunuz. Biz bu sevimli kitabımızı oxuyarkən görürük ki, F. Köçərlinin qələmə aldığı nağıllarda heyvanların hər birisi insana mənsub olan bir xasiyyəti göstərir. Məsələn: çöl heyvanlarından aslan rəşadət və mərdliyi, ayı qanmazlığı, qurd axmaqlığı, tülkü hiyləgərliyi, dovşan qorxaqlığı, maral gözəlliyi və s. Ev heyvanlarına gəldikdə, at etibarlı, it vəfanı, eşşək həmaqəti, dəvə şəfahəti, öküz inadlığı, inək inayəti, qoç igidliyi, keçi hiyləbazlığı, qoyun bərəkəti, quzu yazıqlığı, pişik etibarsızlığı göstərir. F. Köçərli bu kitabda xalqımıza mənsub olan çox gözəl sayacı sözləri qələmə almışdır. İndi isə gəlin oxucuların ifasında sayacı sözləri dinləyək:

Uşaqlar səhnəyə daxil olurlar.

I oxucu: Səlam əleyk səy bəylər,
Bir-birindən yey bəylər!
Saya gəldi gördünüz,
Salam verdi aldınız
Alın təpəl qoç quzu
Sayacıya verdiniz.

II oxucu: Siz qayadan qorxmusuz,
Səfa yurda qonmusuz,
Səfa olsun yurdunuz,
Ulamasın qurdunuz.
Ac getsin avanınız
Tox gəlsin çobanınız.

III oxucu: Bu saya yaxşı saya,
Həm çeşməyə, həm çaya,

Həm ülkərə, həm aya,
Həm yoxsula, həm baya
Bu saya kimdən qaldı?
Adəm atadan qaldı.

IV oxucu: Adəm ata gələndə,
Qızıl öküz duranda,
Qızıl buğda bitəndə,
Dünya binnət olanda,
Musa çoban olanda
Şişliyimiz erkəcdi.

V oxucu: Onun dərdi uludur,
Aşığı qurudur.
Ucası qiymətlidir,
Qabırğası dadlıdır.
Qabırğa içrə pərdə,
Salmaz adamı dərdə.
Pərdəsi iki rəngdir.
Böyrək ona dirəkdir,
Altmış arşın bağırsağ,
Bir-birinə ulğışıq.

VI oxucu: Zinhar qoyunu vurma,
Qoyunsuz evdə durma!
Qoyunlu evlər gördüm,
Qurulu yaya bənzər.
Qoyunsuz evlər gördüm,
Qurumuş çaya bənzər!
Qoyun var, kərə gəzər.
Qoyun var, kürə gəzər.
Gedər dağları gəzər.
Gələr evləri bəzər.

Siçan bəy: Uşaqlar indi isə gəlin Fəridun bəy Kəçərlinin balaca oxucularımız üçün yazdığı “Balalara hədiyyə” kitabından tapmacaları dinləyək. Kim tapmacanın cavabını düz tapsa bizdən hədiyyə qazanacaq.

Kitab kitab içində,
Atlas da qab içində,
Nə molla bilir, nə axund,
O da bir qab içində.

(Nar)

Qara toyuq qarğalar
Evdən-evə yırgalar.

(Sac)

Pıspısa xanım: O nədir ki, göydən yerə sallanır?

(Yağış)

O nədir ki, hər nə desən allanır?

(Uşaq)

Siçan bəy: Taxçadan düşdü tap elədi,
Gülsənəm onu hap elədi.

(Siçan)

Altı hovuz içərlər,
Üstü zəmi biçərlər.

(Qoyun)

Pıspısa xanım: O yanı çəpər, bu yanı çəpər
İçində atlı çapar.

(Nehrə)

Suda Süleyman gördüm,
Dağda düleyman gördüm.
Yatar gövşər daş gördüm
Duzsuz bişmiş aş gördüm.

(Balıq, ayı, dəyirman, halva)

Siçan bəy: Uzun qız-oba gəzər.

(Oxlov)

Üçü bizə yağdır,
Üçü cənnət bağıdır.
Üçü yığar gətirər,
Üçü vurur dağıdar.

(İlin fəsilləri)

Pıspısa xanım: Biz-biz idik,
Yüz qız idik.
Bizi üzgülər,
İpə düzgülər.

(Qamış)

İki tülkü balası, üç anası, dörd atası, neçə eylər hamısı?

(Dörd)

Siçan bəy: Ağac başında darı quyusu.

(Əncir)

Ağac başında sarı yumaq.

(Heyva)

Pıspısa xanım: İndi isə gəlin oxucularımızın ifasında
F. Köçərlinin topladığı “Məsəllər”ə qulaq asaq.

Məktəbli oxucularımız səhnəyə çıxıb məsəllər söyləyirlər.

I Oxucu: Oğlum əziz, tərbiyəsi ondan da əziz.
Oğul xırdası, noğul xırdası.
Şüurlu oğul neylər ata malını,
Şüursuz oğul neylər ata malını.
El yığılsa kərən sındırar.
Dostun sirtin dost bilər.
O baş sınısın ki, dost yolunda gərək olmaz.
Dostun sirtin dost bilər.
On ölç, bir biç.
Qonağın ruzusu özündən qabaq gələr.

II Oxucu: Bu günün işini sabaha qoyma.
Qalan işə qar yağar.
Əldən qalan əlli gün qalar.
Qorx payızdan, qabağından qış gəlir.
Qorxma qışdan, qabağından yaz gəlir.
Ac toyuq yuxusunda darı görər.
Özünə umac ova bilməz, özgəyə əriştə kəsər.
Qoyunu qurda tapşırmazlar.

III oxucu: Pulunu ver inəyə - bağla dirəyə.
Ahıl öküz cütə getməsə uşaqlar acından qırılar.
Camiş ilə gəzən dananı qurd yeyər.
Şorakət yerdə bostan əkərsən.
Adı bostan olar, tağı tağ olmaz.
Dəvə oynayanda qar yağar.
Çobanın könlü olsa, təkədən pendir tutar.
Qurddan qorxan qoyun saxlamaz.
Qurd dumanlı gün axtarır.
Aşı bişirən yağ olar, gəlinin üzü ağ olar.
Toyuq istər qaz yerışı yerisin, öz yerişini də yanılar.

IV oxucu: Halva-halva deməklə ağız şirin olmaz.
Yağ yağ ilə qaynar, yarma quru qalar.
Dəvəçi ilə dost olanın darvazası gen gərək.
Ata olmayan ata qədrini bilməz.
Yağışdan çıxdım, yağmura düşdüm.
Ata oğula bağ qıydı, oğul ataya salxım qıymadı.
Can versən, qardaşa ver, min il getsə yad olmaz.
Dağ dağ ilə qovuşmaz, adam adam ilə qovuşar.
Güvəndiyim alçacıq dağlar, sizə də qar yağarmış?

IV oxucu : Oğru elə bağıdır, doğru küncə qısıldı.
Zülm ilə abad olan, ədl ilə bərbad olar.
Acın amanı olmaz, toxun imanı.
O baş sınınsın ki, dost yolunda gərək olmasın.

Pıspısa xanım: Uşaqlar tədbirimizin daha maraqlı keçməsi üçün sizinlə viktorina keçirmək istəyirik. Bu viktorinanı “Balalara hədiyyə” kitabında verilmiş mövzular əsasında hazırlamışıq. Bunu etməkdə məqsədimiz sizin nə dərəcədə diqqətçil olduğunuzu, şeirləri, məsəlləri, yanılmacları, tapmacaları, nağılları qavrama qabiliyyətlərinizi yoxlamaqdır.

Sual: Tapın görüm, meşə ağacları hansılardır?

Cavab: Palıd, qarağac, fıstıq, vələs, dəmirqara, göyrüş, ağcaqayın, cökə, şam ağacı, ardıc, tus, söyüd, bədmüşk, qızılğac, qovaq, çinar və s.

Siçan bəy: Kollar hansılardır?

Cavab: Qarağat, qaragilə, böyürtkən, moruq, əzgil, zirişik, zoğal, mərdəşə, qoyungözü, itburnu, yasəmən, nəstərən, qızılgül, tobuluğu, göyəm, qora, qızılçax və s.

Pıspısa xanım: Otlardan hansını tanıyırsınız?

Cavab: Əvəlik, qoyunqulağı, quzuqulağı, qantəpər, qırxbuğum, sığırquyruğu, xatınbarmağı, qara ot, ayıdöşəyi, dəvədabanı, qıjı, xımı, pişikcırnağı, baldırğan, unnuca, südlü pencər, kiğ, cacığ,

gicitkən, naşır, qazayağı, cincilim, şomu, boyana, qanqal, yarpız və s.

Siçan bəy: Çiçəklərdən hansını tanıyırsınız?

Cavab: Gülxətmi, lalə, nilufər, sarıçiçək, göyçiçək, arşınçiçək, qaymaqçiçəyi, zanbaq, nərgizgülü, birəotu, kəklikotu, sumrux çiçəyi, huy çiçəyi, bənövşə, qərənfil və s.

Pıspısa xanım: Bostan və dırrik məhsulları hansılardır?

Cavab: Yemiş (qovun), qarpız, şamama, xiyar, qabaq, səlx, kələm, kök, soğan, sarımsaq, turp və s.

Göyərtilər: Keşniş, cəfəri, kərəbiz, bağdanus, kəvər, nanə, şüyüd, reyhan, mərzə, razyana, acıtərə, ispanaq.

Siçan bəy: Bişmişlərdən hansılarını tanıyırsınız?

Cavab: Aş, bozbaş, plov, çilov, dolma, küftə, qovurma, bozartma, kabab, lüləkabab, əriştə, umac, xəşil, halva, həliması, xingəl, firni, qaysaba, dovğa, səməni.

Pıspısa xanım: Çörəklərdən hansını tanıyırsınız?

Cavab: Yuxa, sac çörəyi, təndir çörəyi, lavaş, sənkök, fətir, şəkərçörəyi, qatlama, fəsəli, əgirdək, kətə, qoğal.

Siçan bəy: İçkilərdən hansını tanıyırsınız?

Cavab: Su, süd, çay, qəhvə, şərbət, ayran, körəməz, gülməs, bulama və s.

Pıspısa xanım: Ev heyvanları hansılardır?

Cavab: At, eşşək, qatır, dəvə, inək, öküz, camış, kəl, qoyun, keçi, it, pişik və s.

Siçan bəy: Əti yeyilən quşlar hansılardır?

Cavab: Kəklik, turac, qırqovul, çil, bildirçin, ördək, qaz və s.

Pıspısa xanım: Ət yeyən quşlar hansılardır?

Cavab: Tərılan, qızılquş, qaraquş, qırğı, sar, çalağan, quzğun.

Siçan bəy: Oxuyan quşlar hansılardır?

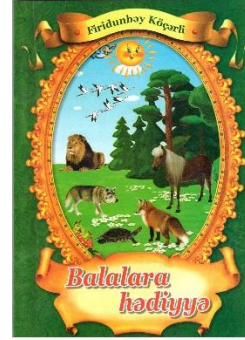
Cavab: Bülbül, bildirçin, sığırçin, qaratoyuq, torağay, alacəhrə, qumru və s.

Pıspısa xanım: Gecə uçan quşlar hansılardır?

Cavab: Bayquş, yapalaq, yarasa.

Sualların cavabını tapan oxuculara kitabxananın müdiriyyəti tərəfindən bir-birindən maraqlı hədiyyələr verilir.

I Aparıcı: Firidun bəy Köçərli “Balalara hədiyyə” kitabı üçün belə söyləmişdir: “Bu məcmuəni hər kəs oxusa – böyük, ya kiçik – onun qəlbi açılıb xəndan olacaqdır. Balalar şad olacaq bu səbəbə ki, onda dərc olunan əsərlərin cümləsi onların dünyasındandır”. Azərbaycan ədəbiyyatı kitabının müəllifi F. Köçərli öz xalqının bəşər mədəniyyəti xəzinəsinə verdiyi inciləri də sərraf kimi tapıb

qiymətləndirməyi bacarır, Azərbaycan ədəbiyyatının böyük ideallarla, sağlam və yüksək hisslərlə zəngin olduğunu iftixarla təhlil və sübut edirdi. Bu məqsədlə F. Köçərli Azərbaycan klassiklərindən M. V. Vədadi, M. P. V aqif, A. Bakıxanov, M. F. Axundzadə, S. Ə. Şirvani, N. Vəzirov, Q. Zakir, M. Ə. Sabir, C. Məmmədquluzadəni misal gətirir, onlardan çoxunun yaradıcılığını və ədəbi irsini geniş təhlildən keçirirdi. O, Azərbaycan ədəbiyyatında yaranan realist ədəbi cərəyanın özünəməxsus xüsusiyyətlərini, inkişaf yolunu və ideya istiqamətlərini də məharətlə üzə çıxarırdı.

II Aparıcı: F. Köçərli ədəbiyyatın xəlqiliyini hər hansı bir yazıçının xalq həyatı ilə, ictimai varlıqla münasibətlərinin mütərəqqi mahiyyətində görürdü. Yazıçının öz mənsub olduğu xalqın mənəvi aləmi ilə sıx bağlı olmasını F. Köçərli bu işdə həlledici şərt sayırdı. O, deyirdi: “Yazıçı və ya şair nə qədər öz millətinə yaxın olsa, milliyyət qanı onun damarlarında nə qədər artıq cərəyan etsə, onun əsərlərində milliyyət nişanəsi artıq görünəcəkdir”.

I Aparıcı: “Azərbaycan ədəbiyyatı”da F. Köçərli ictimai və mədəni tərəqqi uğrunda qələm çalan, yaxşını-yaxşı, pisi-pis

kimi göstərən, mövhumat, qəflət və dini xürafatı ifşa edən “həqpərəst və millətpərvər ədiblərə” daha artıq yer vermiş, onların yaradıcılıq problemlərini geniş şərh etməyə çalışmışdır. F. Köçərli tarixçi olduğu qədər ədəbiyyatın müasir inkişafı məsələləri ilə də məşğul olan istedadlı bir tənqidçi idi.

II Aparıcı: Müasir ədəbiyyatın ideya, mövzu, bədii sənətkarlıq, dil və s. məsələləri onu daim maraqlandırır. F. Köçərli yazırdı: “İndiki dövrdə xalq üçün gözəl nəsihətlər, hikmətamiz hekayələr, vətənə məhəbbət, millətə xidmət, dostluqda sədaqət, əhdə vəfa etmək, müqəddəs hisslər haqqında əsərlər yaratmaq lazımdır. F. Köçərli təkcə Azərbaycan ədəbiyyatının tədqiqi ilə kifayətlənməyib, əsərlərində Şərq, Qərb, Avropa, rus, gürcü və s. ədəbiyyatların klassikləri haqqında da elmi mülahizələr yürütmüş, ədəbi əlaqələr baxımından qiymətli fikirlər irəli sürmüşdür.

I Aparıcı: F. Köçərli çoxcəhətli yaradıcılığı boyu bir ədəbiyyat tarixçisi, nəzəriyyəçi və tənqidçisi kimi tədqiq və təbliğ etdiyi sahənin, demək olar, bütün əsas məsələlərinə toxunmuş, onlar barədə öz görüşlərini aydın izah etməyə çalışmışdır. O, ədəbiyyatı hər bir xalqın “şən və əzəmətinə, tərəqqi və səadətinə bais olan səbəblərdən biri” hesab edib iki hissəyə ayırmışdır: şifahi və yazılı ədəbiyyat.

II Aparıcı: F. Köçərli fəaliyyət göstərdiyi dövrdə ana dili və onun inkişafı uğrunda gedən mübarizənin öncüllərindən idi. F. Köçərlinin “Ana dili”, “Məişətimizə dair”, “Cavab”, “Orta təhsil müəssisələrində yerli dillərin tədrisinə dair” və s. məqalələrində, habelə müxtəlif əsərlərində irəli sürdüyü fikirlər onun milli dilin rəvac tapması və tərəqqisi yolunda fədakar carçı olduğunu təsdiqləyir. Onun Azərbaycan xalqına bəxş etdiyi çox gözəl müdrik kəlamları var. Hörmətli tədbir iştirakçıları! İndi isə gəlin Firidun bəy Köçərlinin müdrik fikirlərini dinləyək:

Oxucular səhnəyə çıxıb kəlamlardan söyləyirlər.

1. Əsl gözəllik surətdə deyil, ağıl və kamalda, əxlaq və rəftardadır.
2. Bizim yəqinimizdir ki, dili dolaşlıq şəxsin fikri də dolaşlıqdır.
3. İnsanın dırnağı ilə ayaqqabısının təmizliyi onun mədəniyyətini göstərir.
4. Müəllimlik ağırdır, ancaq pak və müqəddəs xidmətdir. Aldığınız elm və tərbiyəni elə yüksək və hündür məqamda saxlayın ki, nuru ətrafı da işıqlandıra bilsin.
5. Hər millətin özünəməxsus ana dili var ki, onun məxsusi malıdır. Ana dili millətin mənəvi diriliyidir, həyatının mayəsi mənziləsindəndir. Ananın südü bədənin mayəsi olduğu kimi, ananın dili də ruhun qidasıdır, hər kəs öz anasını və Vətənini sevdii kimi ana dilini də sevməlidir.
6. Azadlik sevən və qardaşlıq axtaran, ittihad və tərəqqi arzusunda olan millət xoşbəxtdir.
7. Azərbaycanın Nizami Gəncəvi kimi söz ustadı, rəvan təb və şirin zəban şairi var. Heç bir şair o lətafət və zəriflikdə söz deməyibdir. Onun cümləyə məşhur olan “Xəmsə”si bimisil və binəzir əsərlərdir ki, həqiqətdə xəzinə malıdır.
8. Qadınların elm və mərifətsizlikləri ucundan dalda qalmalarının, bu qədər bixtiyar, avam və sadədil olmaqlarının ziyanı ən çox körpələrə toxunur. Hünərli, tərbiyəli, cürətli və bacarıqlı nəsil ancaq elmlilə və bacarıqlı analardan yetişə bilər.
9. Uşağı tərbiyə etmək üçün müəllimdə məhəbbət, səbir, mərifət, uşaq təbiətini anlamaq qabiliyyəti olmalıdır. Qabiliyyətli və vicdanlı müəllim ən küt şagirdə də az-çox elm və bilik aşılaya bilər. Yaxşı müəllim məktəbin canı və içində olduğu camaatın çırağı məqamındadır.
10. Xalqın sərvət və dövləti, şan və şövkəti artdıqca, onun dili dəxi haman qərar üzrə tərəqqi və vüsət tapır və bir məqama çatır ki, millət qisim – qisim nağıl və hekayələr düzməyə, sinədən sözlər və mahnılar toxumağa başlayır.

11. Hər bir şey məhəbbətə bağlıdır. Hər bir şeyə həyat verən, hər bir şeyi tər və təzə qılan, hər bir şeyi gözəl, məqbul və nurani edən məhəbbətdir.

12. Hər bir xalqın maddi yoxsulluğu, iqtisadi düşkünlüyü onun zehni yoxsulluğunun, mənəvi düşkünlüyünün nəticəsində meydana çıxır.

13. Firidun bəy belə bir həqiqəti təsdiqləyirdi ki, “bir qövm və tayfa elmsiz və mərifətsiz olsa, bir o qədər ədəbiyyatı zəif və biməzmun olacaqdır.

14. Qəlbi şad etmək özlüyündə bir xidmətdir.

15. Şuşa şəhərinin ab-havasının təsirindən və torpağının bərəkətindən burada çox xoşsifət adamlar, ədiblər şairlər vücuda gəlir. Şuşa qalası Zaqafqaziyanın Şirazi mənziləsində olub,ərbabi-zövqü səfa oymağı və əhli-hal və sahibi-dil yatağı hesab olunur.

16. İnsanı insana bağlayan və həmişəlik aşiq edən camali-zahiri deyil, camali – mənəvidir. Əsil gözəllik surətdə deyil, ağıl və kamalda, əxlaq və surətdədir.

17. Əsl ədəbiyyat həyati həqiqətləri əks etdirməklə yanaşı cəmiyyəti, xalqı qabaqcıl ideyalarla silahlandırılmalıdır, onun azadlıq mübarizəsinə kömək etməlidir: Həqiqi şair, yazıçı millət və Vətən yolunda canlar fəda etmək lazım işə vətən oğullarının ürəyinə yandırıcı od salıb, onları hər qisim fədakarlığa şövqmənd etməlidir.

I Aparıcı : Azərbaycan dilinin inkişafı, onun saflığı, eləcə də yad təsirlərdən qorunması, milli məktəblərdə ana dilinin tədrisi və onu yaxşılaşdırmaq, məktəb dərsləkləri, qiraət kitablarının sadə, açıq dildə yazılması, bədii əsərlərin, mətbuat və kitabların ümumxalq dilində intişarı və s. kimi vacib, əhəmiyyətli məsələlərin həllində F. Kəçərlinin xidmətləri böyükdür.

II Aparıcı: Firidun bəy Kəçərli M. F. Axundzadədən sonra Azərbaycan ədəbi fikrinin yeni mərhələyə yüksəlməsində böyük xidməti olan, milli ədəbiyyatın xalq həyatı ilə yaxınlaşması, ideyaca saflaşması, düzgün istiqamətdə inkişafı üçün mühüm,

faydalı nəzəri, təcrübi iş görən, ədəbi dilin ümumxalq dili əsasında tərəqqisi və yad təsirlərdən uzaqlaşması yolunda çalışan görkəmli simalardan idi. O, tükənməz məhəbbətlə sevdiyi milli ədəbiyyatı bütün həyatı boyu təbliğ və tədqiq etməklə məşğul olmuş, onun həm keçmişini, həm müasir nailiyyətlərini qiymətləndirməyin gözəl nümunəsini göstərmişdir.

I Aparıcı: Qırx illik fəaliyyəti dövründə yazıçı M. F. Axundzadənin maarifçilik ənənələrinin fəal təbliğatçısı və yorulmaz davamçısı olmuşdur. Ədəbiyyatımızı müntəzəm bir şəkllə salmaq və ümumən tanımaq əhəmiyyətli məsələlərdəndir. Firidun bəy Köçərlinin bu yolda iyirmi ildən bəri çalışması və ədəbiyyatımızı nizama salması çox böyük bir nailiyyət idi.

II Aparıcı: Firidun bəy Köçərlinin çoxəsrlik Azərbaycan ədəbi irsini toplayıb, elmi prinsip və ardıcılıqla öyrənərək öz tədqiqatının nəticələrini “Azərbaycan ədəbiyyatı” əsərində xalqın istifadəsinə verməsi onun ən böyük xidməti sayılır. Bu əsəri yazmaqla Köçərli müasir Azərbaycan ədəbiyyat tarixçiliyi elminin əsasını qoymuş və gələcək tədqiqatçılar üçün geniş bir yol açmışdı. Bəli, Firidun bəy ən müqəddir, ən sevgili ədiblərimizdən biridir. Bu şəxs ədəbiyyat tariximizi yazmaqla bütün keçmişimizi dirilti, şairlərimizin ülvi ruhlarını canlandırdı və həyatı – fikriyyəimizi təbii yoluna saldı. Biz bu gün bu xidmətlərdən sizinlə saatlarla danışsaq da yorulmarıq.

Tədbirin sonunda kitabxananın böyük oxu zalında F. Köçərlidən bəhs edən “Höküm icra olunmuş” filmi tədbir iştirakçılarına təqdim olunur.

Ədəbiyyat siyahısı

Əsərləri

Azərbaycan ədəbiyyatı : 2 cildə. I cild. - Bakı : Avrasiya Press, 2005. - 560 s. - (Klassik Azərbaycan ədəbiyyatı). - Kitab Azərbaycan Respublikası Prezidenti İlham Əliyevin "Azərbaycan dilində latın qrafikası ilə kütləvi nəşrlərin həyata keçirilməsi haqqında" 12 yanvar 2004-cü il tarixli Sərəncamı ilə nəşr olunub.

Azərbaycan ədəbiyyatı : 2 cildə. II cild. - Bakı : Avrasiya Press, 2005. - 561 s. - (Klassik Azərbaycan ədəbiyyatı). - Kitab Azərbaycan Respublikası Prezidenti İlham Əliyevin "Azərbaycan dilində latın qrafikası ilə kütləvi nəşrlərin həyata keçirilməsi haqqında" 12 yanvar 2004-cü il tarixli Sərəncamı ilə nəşr olunub.

Kitablarda

Nazıkbənazik-Tazıkbətazik : nağıl // Nağıla bax, nağıla. – Bakı : Aspoliqraf, 2012. - II hissə. – S. 7-9.

Pıspısa xanım və siçan bəy : nağıl // Nağıla bax, nağıla. – Bakı : Aspoliqraf, 2012. - I hissə. - S. 17-21.

Əsərləri dövri mətbuatda:

Dəvə və Tikan ; Məsəllər : Qədim dərslərimizdən: F. Köçərlinin "Balalara hədiyyə" kitabından // Göyərçin. - 2007. - №1. - S. 7.

Məqalələri

Ana dili // Azərbaycan publisistikası antologiyası. – Bakı : Şərq-Qərb, 2007. – S. 123-126. – 1913-cü ildə yazılmışdır.

Azərbaycan dövrü mətbuatının qısa icmalını // Azərbaycan publisistikası antologiyası. – Bakı : Şərq-Qərb, 2007. – S. 74-79. – Məqalə 1906-cı ildə yazılmışdır.

Dünyada bəla nədən törəyir? // Azərbaycan publisistikası antologiyası. – Bakı : Şərq-Qərb, 2007. – S. 117-120. – 1909-cu ildə yazılmışdır.

Ədəbiyyatımıza dair məktub // Azərbaycan publisistikası antologiyası. – Bakı : Şərq-Qərb, 2007. – S. 70-73.

Firidun bəy Köçərli "Usta Zeynal" hekayəsi haqqında // Kaspi. - 2014. - 8 noyabr. - № 186. - S. 23.

Heyvaniyyət və insanlar : Müharibə meydanında millətlərin birləşməsi // Azərbaycan publisistikası antologiyası. – Bakı: Şərq-Qərb, 2007. – S. 64-69.

Həqiqi gözəllik və hərəkətsiz nisfimiz // Azərbaycan publisistikası antologiyası. – Bakı : Şərq-Qərb, 2007. – S. 109-117. -1909-cu ildə yazılmışdır.

Həsən bəy Məlikov // Azərbaycan publisistikası antologiyası. – Bakı : Şərq-Qərb, 2007. – S. 89-91. – 1907-ci ildə yazılmışdır.

Həyata dəvət // Azərbaycan publisistikası antologiyası. – Bakı: Şərq-Qərb, 2007. – S. 120-123. – 1911-ci ildə yazılmışdır.

Qaranlıqda qalanlarımız // Azərbaycan publisistikası antologiyası. – Bakı : Şərq-Qərb, 2007. – S. 84-86. - 1906-cı ildə yazılmışdır.

Məişətimizə dair // Azərbaycan publisistikası antologiyası. – Bakı : Şərq-Qərb, 2007. – S. 94-108. – 1908-1909-cu illərdə yazılmışdır. "Tərəqqi" qəzeti. – 1909. – 19 fevral.

Milli bayram // Azərbaycan publisistikası antologiyası. – Bakı: Şərq-Qərb, 2007. – S. 91-93. – 1908-ci ildə yazılmışdır.

“Molla Nəsrəddin” // Azərbaycan publisistikası antologiyası. – Bakı: Şərq-Qərb, 2007. – S. 79-84. – 1906-cı ildə yazılmışdır.

Taybuynuz öküz // Azərbaycan publisistikası antologiyası. – Bakı: Şərq-Qərb, 2007. – S. 86-89. – 1906-cı ildə yazılmışdır.

Haqqında (kitablarda)

Bağırılı A. Firidun bəy Köçərli Kamal Talıbzadənin nəzəri-estetik görüşlərində // Görkəmli maarifçi, pedaqoq, ədəbiyyatşünas və publisist Firidun bəy Köçərlinin anadan olmasının 150 illik yubileyinə həsr olunmuş (25-26 noyabr 2013-cü il) Respublika Elmi Konfransının materialları. - Bakı : Avropa, 2013. - S. 11-15.

Hacıyev A. Firidun bəy Köçərli (1863-1920) // Azərbaycan uşaq ədəbiyyatı tarixi. – Bakı : Təhsil, 2004. – S. 73-76.

Həsənova M. Firidun bəy Köçərlinin metodik fəaliyyəti // Görkəmli maarifçi, pedaqoq, ədəbiyyatşünas və publisist Firidun bəy Köçərlinin anadan olmasının 150 illik yubileyinə həsr olunmuş (25-26 noyabr 2013-cü il) Respublika Elmi Konfransının materialları. - Bakı : Avropa, 2013. - S. 26-30.

Xəlil Z. Azərbaycan uşaq ədəbiyyatının təşəkkülü // Seçilmiş əsərləri. 6 cildə. - Bakı, 2008. - C. VI.- S. 89-100.

İmamverdiyeva N. Firidun bəy Köçərlinin pedaqoji görüşləri // Görkəmli maarifçi, pedaqoq, ədəbiyyatşünas və publisist Firidun bəy Köçərlinin anadan olmasının 150 illik yubileyinə həsr olunmuş (25-26 noyabr 2013-cü il) Respublika Elmi Konfransının materialları. - Bakı : Avropa, 2013. - S. 35-43.

Qasımova L. F. Köçərlinin müəllim haqqında fikirləri // Görkəmli maarifçi, pedaqoq, ədəbiyyatşünas və publisist Firidun bəy Köçərlinin anadan olmasının 150 illik yubileyinə həsr olunmuş (25-26 noyabr 2013-cü il) Respublika Elmi Konfransının materialları. - Bakı : Avropa, 2013. - S. 15-21.

Məmmədov M. F. Köçərli – xalq ədəbiyyatı janrlarının araşdırıcısı kimi // Görkəmli maarifçi, pedaqoq, ədəbiyyatşünas və publisist Firidun bəy Köçərlinin anadan olmasının 150 illik yubileyinə həsr olunmuş (25-26 noyabr 2013-cü il) Respublika Elmi Konfransının materialları. - Bakı : Avropa, 2013. - S. 21-26.

Mərdanov M. [Firidun bəy Köçərli] // Azərbaycan təhsil tarixi. – Bakı : Təhsil, 2011. – S. 65-66.

Mərdanov M. [Qori müəllimlər seminariyasının Qazaxa köçürülməsi...] // Azərbaycan təhsil tarixi. S.1. – Bakı : Təhsil, 2011. – S. 214-220.

Mustafayeva X. Firidun bəy Köçərli // Azərbaycan uşaq ədəbiyyatı. – Bakı : Elm, 2011. – S. 91-93.

Nəbiyeva A. Firidun bəy Köçərli və Aşıq Valeh // Görkəmli maarifçi, pedaqoq, ədəbiyyatşünas və publisist Firidun bəy Köçərlinin anadan olmasının 150 illik yubileyinə həsr olunmuş (25-26 noyabr 2013-cü il) Respublika Elmi Konfransının materialları. - Bakı : Avropa, 2013. - S. 4-11.

Osmanoğlu M. F. Köçərlinin maarifçilik fəaliyyəti və milli ideologiya // Görkəmli maarifçi, pedaqoq, ədəbiyyatşünas və publisist Firidun bəy Köçərlinin anadan olmasının 150 illik yubileyinə həsr olunmuş (25-26 noyabr 2013-cü il) Respublika Elmi Konfransının materialları. - Bakı : Avropa, 2013. - S. 30-35.

Dövri mətbuatda

Abbasi T. Bir ömür ki... : [maarifçi, pedaqoq, ədəbiyyatşünas Firidun bəy Köçərli haqqında] // Mədəniyyət. - 2017. - 25 yanvar. - № 6. - S. 12.

Abbasi T. Xalq taleli, millət görəvli : Firidun bəy Köçərli haqqında // Mədəniyyət. - 2013. - 30 yanvar. - № 7. - S. 13.

Bayramlı Z. Hiç kim... laf etməsin : Firidun bəy Köçərlinin Füzuli poeziyasına münasibəti haqqında // Azərbaycan. - 2014. - № 2. - S. 176-180.

Bəktaşi İ. Firidun bəy Köçərli irsi ədəbi tənqiddə : I məqalə // Ədəbiyyat qəzeti. - 2013. - 27 dekabr. - № 48/52. - I məqalə. - S. 6. - 2014. - 17 yanvar. - № 2. - II məqalə - S. 4.

Bünyadov T. Məşəl : görkəmli Azərbaycan maarifçisi, pedaqoq, metodist, ədəbiyyatşünas, publisist Firidun bəy Köçərli haqqında // Savalan. - 2015. - 14-27 iyul. - № 47/48. - S. 3.

Bünyadov T. Qazax Müəllimlər Seminariyasının yaradılması : Firidun bəy Köçərli - 150 // Mədəniyyət. - 2013. - 21 avqust. - № 58. - S. 12, 13.

Dadaşova Z. Balalara yubiley töhfəsi : Firidun bəy Köçərli - 150 // Mədəni Həyat. - 2013. - № 12. - S. 77-79.

Dünyamin qızı Q. Elm və irfan sahibi : Firidun bəy Köçərli // Kəsp. - 2014. - 26 noyabr. - № 197. - S. 10-11.

Eminov A. Firidun bəy Köçərli Əhməd Seyidovun tədqiqatında // Kəsp. - 2014. - 26 noyabr. - № 197. - S. 19-20.

Əhmədov H. İrəvan gimnaziyasının Azərbaycan dili müəllimi : Firidun bəy Köçərli - 150 // Azərbaycan Müəllimi. - 2014. - 10 yanvar. - № 1. - S. 10.

Əliyeva-Kəngərli G. Dünya Füzulüşünaslığı : məqalədə F. Köçərlinin bu sahədəki fəaliyyəti haqqında məlumat verilir // Ədəbiyyat qəzeti. - 2010. - 19 fevral. - № 7. - S. 1-2.

Fərəcov S. Görkəmli ədəbiyyatşünas-maarifçi haqqında nəşr : Milli Kitabxanada "Firidun bəy Köçərli: bibliografiya" adlı kitabın təqdimatı haqqında // Mədəniyyət. - 2015. - 27 may. - № 40. - S. 6.

Firidun bəy Köçərlinin 150 illik yubileyi haqqında Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Sərəncamı (14 fevral, 2013-cü il) // Azərbaycan Müəllimi. - 2013. - 15 fevral. - № 6. - S. 1. ; Azərbaycan. - 15 fevral. - № 35. - S.1.

Firidun bəy Köçərlinin Məmmədli Sidqiyə məktubları : Firidun bəy Köçərli - 150 // Ədəbiyyat qəzeti. - 2013. - 26 aprel. - № 15. - S. 4. - Məktublardan əvvəl Nailə Səmədovanın ön sözü verilmişdir.

Firidun bəy Köçərli - 150 // Kaspi. - 2013. - 29 yanvar. - № 15. - S. 12.

Hacıyev Q. Təhsil, elm və mədəniyyətin beşiyi : tarix olduğu kimi // Azərbaycan. - 2015. - 12 fevral. - № 33. - S. 11.

Həşimova P. Firidun bəy Köçərlinin 150 illik yubileyinə həsr olunmuş "dəyirmi masa" // Azərbaycan Müəllimi. - 2013. - 24 may. - № 19. - S. 6.

Hüseynov F. İlk folklor antologiyasının banisi : Respublika Uşaq Kitabxanasında görkəmli ədəbiyyatşünas alim, ictimai xadim, publisist, tənqidçi, və tərcüməçi Firidun bəy Köçərlinin 150 illiyinə həsr edilmiş tədbir // Mədəniyyət. - 2014. - 8 yanvar. - № 1. - S. 4.

Xəlilzadə F. Alimlərin alimi : Firidun bəy Köçərli // Kaspi. - 2014. - 26 noyabr. - № 197. - S. 14-15.

Xəlilzadə F. Ədəbiyyat tarixçiliyi elminin banisi : Firidun bəy Köçərli - 150 // Kəspı. - 2013. - 2-4 mart. - № 40. - S. 17.

Xəlilzadə F. Ömür ırağı : F. Köçərli - 150 // Mədəni Həyat. - 2013. - avqust. - № 8. - S. 38-41.

Xəlilzadə F. Ömür çırağı söndürülsə də... : Firidun bəy Köçərli - 150 // Yeni Azərbaycan. - 2013. - 26 yanvar. - № 18. - S. 7.

Xəlilzadə F. Ömür çırağı söndürülsə də... : [görkəmli Azərbaycan maarifçisi, pedaqoq, ədəbiyyatşünas alim Firidun bəy Köçərli haqqında] // Yeni Azərbaycan. - 2013. - 26 yanvar. - № 18. - S. 7. ; Savalan. - 2016. - 5-7 aprel. - № 19. - S. 3. ; 8-11 aprel. - № 20. - S. 3. ; 11-17 iyun. - № 41/42. - S. 3. ; 21-24 iyun 2013. - № 43. - S. 3.

İlyasoğlu R. "Qoridən gələn qatar" : F. Köçərli ad. Respublika Uşaq kitabxanasında eyniadlı kitabın təqdimatı olmuşdur // Respublika. - 2011. - 25 iyun. - № 130. - S. 7.

İsayev Ə. Anacan, sən olmasaydın : Azərbaycan ədəbiyyatının böyük bilicisi Firidun bəy Köçərlinin həyat yoldaşı Badisəba Mustafa qızı Köçərli haqqında // Azərbaycan. - 2014. - 8 mart. - № 51. - S. 9.

İşıqlı insan : görkəmli Azərbaycan maarifçisi, pedaqoq, metodist, ədəbiyyatşünas, publisist Firidun bəy Köçərli haqqında // Tumorcuq. - 2014. - № 1. - S. 2.

İsmayılov N. Maarif fədaisi : Firidun bəy Köçərli: bibliografik göstərici // Respublika. - 2015. - 10 iyun. - № 123. - S. 11.

Qarayeva R. XX əsrin Azərbaycan ədəbi siması – Firidun bəy Köçərli // Kəspı. - 2014. - 26 noyabr. - № 197. - S. 23-24.

Qəmbərova Ş. Ədəbiyyat tariximizi dirildən insan : Firidun bəy Köçərli // Mədəni Həyat . - 2014. - № 2. - S. 74-77.

Qəribov M. Görkəmli ədəbiyyatşünas alim : Firidun bəy Köçərli haqqında // Azərbaycan. - 2015. - 28 aprel. - № 89. - S. 11.

Quliyev Ə. Firidun bəy Köçərli maarifçi ziyalı və görkəmli ədəbiyyatşünas alim kimi // Azərbaycan dili və ədəbiyyatı tədrisi. - 2013. - № 02. - S. 20-27.

Mehparə. Firidun bəy Köçərli və Türk dünyası : görkəmli ədəbiyyatşünas və maarifçinin 150 illiyi Əskişəhərdə qeyd olunub // Mədəniyyət. - 2013. - 29 noyabr. - № 94. - S. 12.

Məmmədli N. Ürəyi atəşli bir müəllim : Firidun bəy Köçərli // Kaspi. - 2014. - 26 noyabr. - № 197. - S. 9.

Məmmədli R. Firidun bəy Köçərli ilk folklor antologiyasının banisi // Mədəni Həyat. - 2013. - № 3. - S. 48-50.

Məmmədov Ş. Qüdrətli Ədəbiyyatşünas, folklor tədqiqatçısı : Azərbaycanın dil və ədəbiyyat xadimləri : Firidun bəy Köçərli // Azərbaycan müəllimi. – 2011. - 3 iyun. - № 21. – S. 6.

Mərdanov M. Böyük maarif fədaisi : Firidun bəy Köçərli haqqında // Azərbaycan məktəbi. - 2012. - № 2. - S. 6-16.

Mərdanov M. Böyük Maarif fədaisi : Təhsil tariximizdən : Milli maarifimizin korifeyi Firidun bəy Köçərli haqqında // El. - 2010. - oktyabr. - S. 18-27.

Mikayılıqızı P. Firidun bəy Köçərlinin etnoqrafik araşdırmaları // Kaspi. - 2014. - 26 noyabr. - № 197. - S. 16-18.

Mikayılıqızı P. Xeyirxah, nəcib əməllər sahibi : [Badisəba Vəkilova-Köçərli haqqında] // Respublika. - 2017. - 5 fevral. - № 26. - S. 5.

Nəbiyev B. Ədəbiyyat tarixçiliyin atası : Firidun bəy Köçərli - 150 // Ədəbiyyat qəzeti. - 2013. - 22 fevral. - № 7. - S. 1,3.

Nəzirli Ş. Badisəba ananın Şəki ünvanı // Yada düşdü. - 2017. - № Yanvar-fevral-mart. - S. 3-8.

Nəzirli Ş. Badisəba ananın Şəki ünvanı : görkəmli ədəbiyyatşünas, maarifçilik tariximizdə misilsiz xidmətləri olan ziyalı, XIX əsrin sonu, XX əsrin əvvəllərində müəllimlər müəllimi kimi çox böyük nüfuz qazanan Firidun bəy Köçərlinin həyat yoldaşı Badisəba Vəkilova haqqında // Xalq qəzeti. - 2015. - 15 fevral. - № 36. - S. 7.

Nəzirli Ş. Günahsız məhbus // Yeni Azərbaycan. - 2010. - 3 aprel. - № 56. - S.10. ; 10 aprel. - № 61. - S. 10. ; 17 aprel. - № 66. - S.10. - Firidun bəy Köçərli haqqında Şəmistan Nəzirinin kitabından parçalar.

Nəzirli Ş. Qori seminariyasının Azərbaycan şöbəsinin yaradıcısı : Gürcü seminaristi ilə görüş // Xalq qəzeti. - 2010. - 20 iyun. - № 131. - S. 8. ; 11 iyul. - № 147. - S.6. ; 8 avqust. - № 171. - S.6. ; 22 avqust. - № 183. - S.6. - [Qori Müəllimlər Seminariyasının Azərbaycan şöbəsinin yaradıcısı Firidun bəy Köçərli haqqında yazıçı Əli Səbri ilə söhbət].

Piriyeva O. Ədəbiyyat dərslərində istifadə edilən əsas təlim üsulları // Azərbaycan dili və ədəbiyyatı tədrisi. - 2013. - № 02. - S. 36-41. - Biblioqr. - S. 41. – Məqalədə F. Köçərlinin pedaqoji təcrübəsi mövzusunda da yer verilib.

Rüstəmov F. Firidun bəy Köçərli müəllim kadrları hazırlığı haqqında // Kaspi. - 2014. - 26 noyabr. - № 197. - S. 12-13.

Rzalı R. İşıq sevdalısı Firidun bəy Köçərli : Azərbaycan milli mətbuatı - 135 // Azərbaycan. - 2010. - 13 iyul. - № 148. - S. 3.

Səfərov R. Azərbaycanın görkəmli ziyalısı Firidun bəy Köçərli // Kaspi. - 2013. - 28 may. - № 94. - S.15. ; 31 may. - № 97. - S. 15. ; 1-3 iyun. - № 98. - S.7.

Səfərov R. Görkəmli ziyalı Firidun bəy Köçərli // Kəsp. - 2014. - 26 noyabr. - № 197. - S. 21-22.

Talıbzadə K. Firidun bəy Köçərlinin Abdulla Şaiqə məktubları : Kamal Talıbzadə - 90 // Ədəbiyyat qəzeti. - 2013. - 27 sentyabr. - № 36. - S. 6.

Vəliyev Ş. Azadlıq, müstəqillik və bütövlük carçısı : "İrşad"-100 // Xalq qəzeti. - 2005. - 27 dekabr. - S.6.

Yunisli F. Ədəbiyyatşünaslıq tariximizdə Firidun bəy Köçərli imzası // Mədəniyyət. - 2013. - 23 avqust. - № 59. - S. 13.

Zümrüd. Şuşanın mədəni həyatında yüksəliş dövrü // Səs. - 2011. - 27 yanvar. - № 15. - S. 12.

Firidun bəy Köçərli haqqında bədii ədəbiyyatda

Dilbazi M. Firidun bəy Köçərliyə : şeir : ithaf // Seçilmiş əsərləri. – Bakı : Lider, 2004. - S. 112.

Nəzirli Ş. Qoridən gələn qatar : sənədli povest. – Bakı : Şərq-Qərb, 2011. – 492 s.

Səhhət A. Yazamam : şeir : Firidun bəy Köçərli cənablarına // Firidun bəy Köçərli : bibliografiya. – Bakı : 2014. – S.152-153.

Şaiq A. Bəradərim Firidun bəyə təqdim etdiyim rəsmimin altına : şeir // Seçilmiş əsərləri. 3 cildə. Bakı : Avrasiyapres, 2005. – C.1. – S. 41.

**Azərbaycan folklorunun vurğunu Fıridun bəy Köçərli
(metodik v  sait)**

**Ünvan:AZ-1022 Bakı   h.,S.Vurğun k  .88;
E-mail:info@clb.az
URL:www.clb.az**

F.Köçərli adına Respublika
U  aq Kitabxanasında
 ap olunmu  dur.
Sifariş: 2
Çapa imzalanmı  dır: 03.01.2018
Tirajı:100
Pulsuz